

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ

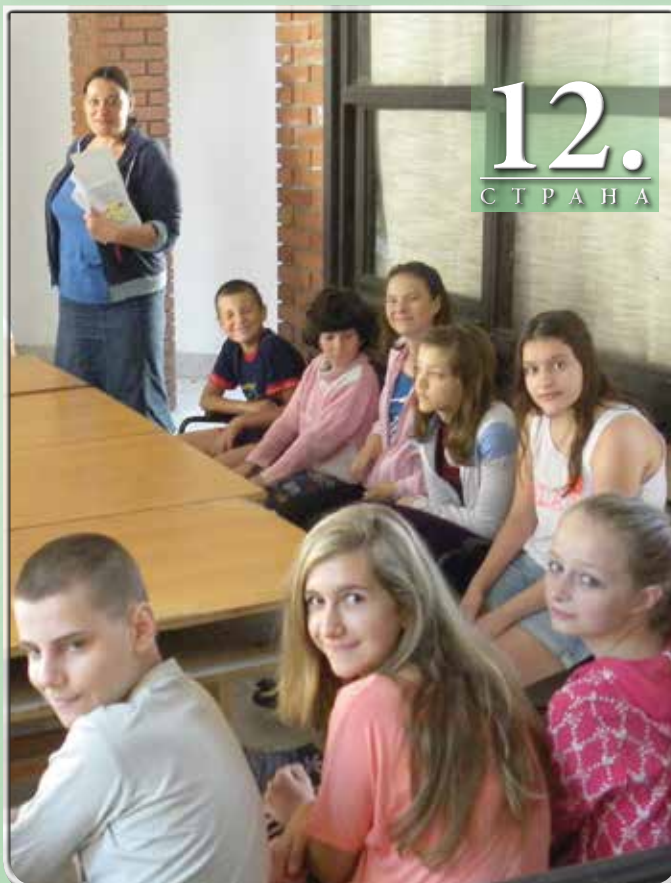
У ОВОМ БРОЈУ
ДВА ТЕМАТСКА
ДОДАТКА

4.
СТРАНА

Захвалност за помоћ унесрећенима

Деценија и по језичког кампа

12.
СТРАНА

5.
СТРАНА

Светковина у Липови

Калашка прича путујућих уметника

6.
СТРАНА

ПОЛИТИКА

Куда иде цивилни сектор

Изнети оценом Зоран Гавриловић је поткрепио тиме што цивилно друштво не прави своју стратегију, већ то ради држава, а истраживања показују и да су се невладине организације професионализовале и да су више окренуте донаторима, што их удаљава од грађана. Пасивизација, ускоспецијализација и комуникација саопштењима показују да цивилни сектор има проблем, рекао је он.

Социолог Срећко Михаиловић био је строжи у оценом, када је на скупу

ЗАМЕЊЕНА УЛОГА

Трагајући за својим идентитетом, цивилни сектор се професионализовао, а због пореске политике окренуо се државним фондовима, за које се каже да су не-транспарентни. Због тога се цивилном сектору замера да га организује држава, уместо да он буде њен највећи критичар. Али, у годинама незапослености и немаштине, не може им се много ни замислити ако је ухлебљено, па тек онда политика, њихов циљ, кажу социолози.

Дезорганизација и анемија

„Цивилном сектору се замера да га организује држава, уместо да он буде њен највећи критичар. Цивилно друштво у Србији је дезорганизовано, неодрживо и често анемично” оцена је Зорана Гавриловића из Бироа за друштвена истраживања

„Цивилно друштво у одбрани демократских вредности”, у организацији Фондације „Центар за демократију” и Фондације „Фридрих Еберт”, рекао да цивилно друштво у Србији постоји у траговима и да његову част можда брани пет-шест организација.

Шта се заиста догодило с невладиним организацијама? За многе су оне деведесетих година прошлог века биле веома агресивне, па су неке зарадиле етикету да су страни плаћеници. За четврт века невладине организације много су се промениле, на разне начине. Политичка оштрица из деведесетих година отупела је после смене власти, а усахнуле су и финансије из иностранства. Онда је овичена законом, отворена Владица Канцеларија за цивилно друштво и цивилни сектор се окренуо пројектима и донаторима. То није ни чудно, јер тре-

Зоран Гавриловић

нутно има око 21.000 НВО, у којима је запослено око 4500 људи.

Отуда вероватно и окренутост Канцеларији, што може довести, како се чуло на скупу, до тога да цивилно

друштво потпуно занемари своју критичку улогу у друштву и постане нешто слично некадашњем Социјалистичком савезу радног народа.

Михаиловић каже да се чак и медији јављају као активнији актери и подсећа колико је улога НВО била важна у окупљању ДОС-а и стварању опозиције: „Они су дали прву идеју”. Он сматра да се цивилно друштво деполитизовало, на шта нема право.

После година активизма и проблема с државом, цивилни сектор је кренуо у професионализацију и због донатора и због тога што се све теже долази до новца. Шта им је друго и преостало.

Владе Сатарић из „Амитија” сматра да се од цивилног сектора превише очекује — да буде и против државе и против опозиције и да едукује друштво.

Од цивилног сектора се очекује да указује на грешке и предлаже решења и да коригује власт, нарочито ако је опозиција слаба. Цивилни сектор и поред многих проблема има добре кадрове и

то би држава могла да искористи, што у последње време и чини. Да ли ће то бити добро или лоше за цивилни сектор, видећемо.

В. Д.

Хабзбурговци и нова Европа

Експанзија моћи згазила право

Уз минимализовање улоге Аустроугарске монархије, у иступима Карла фон Хабзбурга истиче се да је основни узрок сукоба национализам различитих сила или, прецизније, национализам уопште, као и да је основни проблем био положај Словена у Хабзбуршкој монархији — али и да су прави непријатељи монархије били Срби.

Штавише, Карл фон Хабзбург наглашава и да је врло срећан због развоја Европске уније, која представља наставак старе идеје о наднационалној, мултиетничкој империји какву је желео Ото фон Хабзбург и каква је била Аустроугарска монархија, као и да идеја о националној држави припада прошлости. Иначе — да бисмо употпунили савремени дискурс Хабзбурговаца — потребно је присетити се и да је Ото фон Хабзбург био страсти заговорник независног Косова.

Питање које се, кроз паралелизам између Хабзбуршке монархије и ЕУ, прво логички појављује је следеће: зашто се, у савременом дискурсу о Младој Босни, прећуткује чињеница да је, пре свега, то била борба за слободу, једнакост и равноправност, тј. борба за највише левицарске вредности, једнако као што се занемарује чињеница да релевантан успех на изборима за Европски парламент нису постигле само странке нове деснице већ и, попут грчке Сиризе, нове левице? Разуме се, сваки говор о смислу левице међу Србима и Словенима пре

Попут Аустроугарске монархије и савремена ЕУ је право подредила експанзији и увећању моћи. Већ неколико месеци, Карл фон Хабзбург, син Ота фон Хабзбурга и потомак Франца Фердинанда, инсистира на релативизацији историјских чињеница и догађаја који су претходили избијању Првог светског рата

Првог светског рата или о левици у новој Европи која се рађа — а која је против савремене ЕУ — на нивоу озбиљне расправе урушава причу о национализму као главном дежурном кривцу и приближава нас месту правог проблема. А то је проблем империјализма и колонијализма — проблем сукоба између оних који теже доминацији и оних који се доминацији опору.

Други разлог због којег се избегава говор о аутентичној левици, некад и сад, почива на чињеници да управо она разоткрива да ни ЕУ — као ни Аустроугарска — не припадају корпусу прогресивних идеја, већ управо супротност. Тако постаје јасно да је реч о различитим историјским моделима империјализма, који не значе равноправност народа већ постојање јачих и слабијих, оних који управљају и оних којима се управља.

Упркос посебностима различитих епоха, паралела Хабзбурговаца између Аустроугарске монархије и ЕУ — када се има у виду не само савремена разлика севера и југа, јачих и слабијих држава, већ и устројство ЕУ бирократије — у структурном смислу је важећа. У оба случаја ради се и о пројектима који се декларишу као модернизаторски и реформаторски тј. који упућују на наводну цивилизацијску супериорност — и то даље служи као објашњење због чега је империјализам најбоље решење за све. Од пресудног је значаја уочити да заправо није реч о аргументу знања, већ о „аргументу” моћи, и у том контексту потребно је посматрати и чињеницу да је, попут Аустроугарске монархије, и савремена ЕУ право подредила експанзији и увећању моћи.

Б. К.

Треба ли Србија да следи мађарску монетарну политику

Одласком банака опада бруто производ

Недавно је веома брзо прострујала вест да ће Ерсте група забележити велике губитке у Мађарској. Индекс Бечке берзе се пољуљао, а о томе је врло брзо брујао цео финансијски свет. Разлоге треба тражити у пребацивању зајмова из евра и долара у форинте, што банкама доноси губитке од бар 30 одсто.

Откако је почела глобална криза,

„Банке су и дошле на мање развијена тржишта да би зарађивале на индексираним зајмовима. Оне ће се сада, сасвим извесно, повући из Мађарске и врло брзо ће се осетити недостатак капитала. Када нема кредита, пада тражња, а када се то догађа, падају и производња и друштвени бруто производ. То је корак уназад у сваком погледу“, каже професор новосадског Универзитета др Синиша Остојић

страним банкарским групацијама није више лагодно да послују на тржиштима средње и источне Европе. Већина грађана и привреде има кредитне индексираних најчешће у еврима, а ређе и у америчким доларима и јенима. Домаће валуте су изгубиле на вредности, па је и привреди и грађанима враћање узетих зајмова тешко пало. Мађарска влада је нашла решење тако што је донела пропис који је клијентима омогућио да индексираних зајмове пребаце у домаћу валуту и тако знатно избришу валутни ризик.

Прва „жртва“ је *Ерсте банка*, која је и најавила енормне губитке у Мађарској, а биће их, изгледа, још. О томе професор новосадског Универзитета др Синиша Остојић каже:

— Такав потез донео је краткорочно олакшање клијентима, а негативне последице осетиће се већ на средњи рок, ако не и пре тога — сматра Остојић. — То што је Мађарска урадила представља крађу туђе валутне стабилности, у овом случају везане за евро. Од 2009. године

па до сада, форинта је депрецирала према еврју 30-35 одсто. За толико губе и банке преиндексацијом кредита из евра у форинте.

До чега то може довести?

— Не смомо заборавити да су банке и дошле на источна, мање развијена тржишта, баш да би зарађивале на индексираним зајмовима. Уколико нема индексираних кредита, нема ни тих банака. Оне ће се, сасвим извесно, повући. Врло брзо ће се тамо осетити недостатак капитала. Када нема кредита, пада тражња, а када се то догађа, пада и производња и друштвени бруто производ. То је корак уназад у сваком погледу.

Да ли Србија треба да следи пошезе Мађарске?

— Такву меру никако не би требало уводити у Србији, посебно што је она тржиште с највећом евроизацијом у свету. Зато су проблеми и почели с падом динара према европској валути. Не треба заборавити да је у време кредитне експанзије евро вредео 76 динара, а јуче је био 116. Баш тај скок довео је до тешкоћа у враћању кредита.

Нуди ли мађарска влада некакве олакшице банкама основаним страним капиталом?

— Мађарски банкарски амбијент је сличан српском. Довољно је проћи центром Сегедина, па видети да су исте стране банке и тамо и у Србији. А влада премијера Орбана не крије да жели 50 одсто банкарског тржишта у домаћим рукама. Мађарска *Сечењи банка* понудила је још почетком ове године да преузме мађарске филијале две аустријске банке, *Ерсте* и *Рајфајзен* за по евро. Обе банке су одбиле понуду.

Да ли су данас сигурније да је уривање?

— Сигурно је да Мађарска неће бити изненађена будућим развојем догађаја. И из централне банке и из министарства привреде су још пре неколико месеци најавили да би једна или две стране банке могле напустити мађарско тржиште.

Р. П.

Заокреп у пословању мађарске нафтне компаније

МОЛ мења управљачки систем на пумпама у Србији

Мађарска нафтна компанија МОЛ саопштила је да ће променити модел пословања у Србији и понудити партнерима на управљање свих 36 бензинских станица у нашој матичној земљи.

Како се наводи у саопштењу, трансформација ће бити реализована у предстојећем периоду, у складу са локалним законима. То значи да ће МОЛ остати власник бензинских станица и наставити да их снабдева, док ће управљање особљем преузети предузетници. На МОЛ-овим пумпама је, иначе, 500 запослених радника.

МОЛ група бави се производњом нафте у осам земаља и истраживањем у 13 држава, а поседује мрежу од око 1700 сервисних станица у 11 земаља у централној и југоисточној Европи. У децембру 2005. године, МОЛ група је отварањем прве бензинске станице у Београду започела ширење своје националне мреже бензинских станица у Србији, најављујући планове

Мол ће од сада само снабдевати своје бензинске пумпе у Србији, али ће управљање препустити домаћим партнерским компанијама

о заузимању 15% малопродајног тржишта у наредних неколико година. Убрзо после отварања прве бензинске станице у Србији, мрежа МОЛ групе проширена је другим бензинским станицама у Београду, али и на граничним прелазима Хоргош и Батровци, у Нишу, Јагодини, Краљеву, Суботици, Новом Саду, Крушевцу, Крагујевцу, потом на аутопуту код Новог Сада, у Оџацима, Сремској Митровици, Књажевцу, Панчеву, Обреновцу, Шапцу, Марковцу, Мојсињу и Пожеги, Црвенки, Лозници.

У оквиру мреже, МОЛ група у Србији води 33 бензинске станице, а све су опремљене тако да задовољавају потребе возача за горивом и производима у продавницама. Компанија Интермол д.о.о, чланица је групе која води пословне активности ове компаније у Србији на секторима развоја и вођења малопродајне мреже МОЛ групе, као и активности у области мазира и велепродаје.

Р. П.

ДРУШТВО

Амбасадор БиХ посетио Помаз

Захвалност за помоћ унесрећенима

Амбасадор Босне и Херцеговине у Мађарској Жељко Јањетовић захвалио се градоначелнику Помаза Ласлу Вичију на помоћи упућеној поплавленима у БиХ, а на састанку је било речи и о наставку побратимске сарадње овог града и Пала у Републици Српској

Главни повод за посету амбасадора Јањетовића Помазу, била је намера да се својим домаћинима захвали за недавни хумани гест. Наиме, град Помаз је недавно донирао 200.000 форинти на име помоћи поплавленима на територији БиХ, па је амбасадор Јањетовић искористио прилику да се захвали на пруженој подршци.

— Дошао сам са жељом да се захвалим на пажњи коју сте показали и вашем гесту према народима у Босни и Херцеговини, након поплава које су их задесиле. Ово је била заиста велика катастрофа и ми након два месеца још увек сумирамо насталу штету — рекао је босанско-херцеговачки амбасадор.

Према његовим речима, трећина територије земље била је под водом, а четвртина становника остала је без услова за становање. Многе школе, болнице и већи део инфраструктуре су уништени. Становништву прети велика опасност од мина, јер их је вода померила са раније обележених места.

— Економска штета је велика, јер су изгубљена и радна места. Процењује се да укупна штета износи око две милијарде евра, што је око петнаест посто укупног бруто друштвеног производа земље. До сада је мало која поплава у свету нанела толику материјалну штету. Заиста није могуће без међународне помоћи пребродити ово што се догодило. Помоћ која је упућена, већ је стигла у БиХ и нашла

своје место — истакао је господин Јањетовић.

Он се уједно захвалио на помоћи влади Мађарске, грађанима и институцијама, као и локалним заједницама, попут града Помаза. Као знак захвалности за пружену помоћ, амба-

сатор је уручио захвалницу градоначелнику Ласлу Вичију и председнику Српске самоуправе у Помазу Пери Богдану. Захвалница је, такође, била намењена и помашком пароху Љубисаву Милисавићу, али он је тада био на путу, у Босни и Херцеговини.

Градоначелник Помаза, се захвалио за овај вид пажње и рекао да је град упутио само симболичну помоћ, када се имају у виду размере катастрофе.

— Чувши ове цифре и штете које су нанете вашој држави, запањен сам и дирнут. И наше подручје је потенцијално подложно поплавама, али смо до сада имали среће да није било ниједне људске жртве. Иако сума коју смо донирали није велика, драго нам је што смо могли да помогнемо — рекао је господин Вичи.

Помаз и Пале у Републици Српској су, иначе, већ годинама збратимљени градови и имају добру сарадњу. Имајући то у виду, градоначелник је обавестио свог госта да ће током следећег лета град Помаз радо угостити децу са подручја која су страдала у поплавама. У замку Телеки-Ватаи биће организован боравак и програм за њих, а господин Богдан је понудио да месна Српска самоуправа помогне око организације. Процењено је да би овом акцијом могло бити обухваћено педесеторо деце, која би у Помазу боравила недељу дана.

Господину Јањетовићу се ова идеја веома допала, а са обе стране је изражена жеља да се сарадња два града настави и на другим пољима.

J. B.

Почетком маја је, као што смо већ писали, у селу на југу Чепелске аде, одржана свечаност којом су обележена три века постојања месног српског храма. За ту прилику храм је највећим делом био обновљен. Међутим, протојереј Радован Савић је тада најавио да посла око уређивања светиње још има, па су мештани након кратког предах, поново прионули на посао.

Убрзо су завршени преостали радови на спољашњем делу цркве у Ловри обновљена је основа и стављене специјалне пешчане плоче. Нови теписи који су улепшали унутрашњост цркве, стигли су из Солуна, а набавку су финансирале црквена општина и Бугарска самоуправа у Ловри.

Народну пословицу „ко цркви даје, Богу позајмљује и Бог ће му простру-

Акције Срба у Ловри

Уређење цркве стална потреба

Обнова ловранске српске цркве која је интензивирана уочи недавне прославе тристоте годишњице постојања, није значила да се тиме завршавају активности на овом плану, о чему говоре најновије акције Ловрана и њиховог пароха Радована Савића

ко вратити”, ловрански парох је много пута изговорио својим парохијанима. На тај начин им се обратио и на Петровдан.

— Свима онима који цркви дају и Богу дају, Бог неће дужан остати.

Онај ко храмове обнавља, тај обнавља и своју душу — истакао је у свом говору протојереј Радован Савић и додао да су Ловрани увек били верни цркви и да су према својим могућностима бринули о томе да се у њој шири Христова вера и чује молитва.

Свечано освећење уприличено је пред крај свете литургије, када је освештано кандило, дар Драгана Алексова и његове породице. Овај дар Драган Алексов наменио је за здравље своје породице и новорођеног сина Јована, а такође и за покој душе преминулих бабе и деде, Савке и Петра. Ново кандило ће бити постављено у олтару, где ће служити за молитвено сећање на васкрслог Христа.

Активности верника у Ловри се овим обнавама не завршавају.

— Након обезбеђивања материјалних средстава, планирамо постављање нове оgrade око светог храма и парохијског дома. Надамо се да ће богомоља у Ловри сијати својим пуним сјајем, а овим радовима на обнови она је сачувана за будуће генерације које треба да чувају веру, обичаје и српски језик, како у селу Ловри, тако и у целој Мађарској — истиче за наш лист отац Радован Савић.

П. А.

Свечаност у Барањи

ДУХОВНОСТ

Славски обичаји – део нашег идентитета

Свету литургију у храму посвећеном рођењу Светог Јована Претече, служили су јереји Јован Бибић из Сантова и Никола Почуча из Калаза, који је одржао и свечану славску беседу

Липовци су и ове године достојно прославили храмовну славу – Ивањдан. И мада је на почетку богослужења изгледало да ће присутних верника бити мало, они су касније пристизали, па су се тако у празновању Рођења Светог Јована Претече мештанима придружили православни верници из околних места, а дошли су и Срби из Хрватске, пре свега из Белог Манастира.

Свету литургију служили су јереји Јован Бибић, парох сантовачки и јереј Никола Почуча, парох калашки, који је одржао и свечану славску беседу. Духовни пастир липовских Срба указао је на значај празника Рођења Светог Јована Крститеља, пророка који је крстио Исуса у Јордану, и нагласио:

– Данас молитвено прослављамо Рођење Светог Јована Крститеља или Ивањдан, делећи духовну радост заједно са његовим родитељима Заха-

ријом, који беше свештеник Божји. За њих се у Светом писму каже да обоје беху праведни пред Богом, живећи без мане, по свим заповестима Господњим – рекао је отац Почуча и потом посебно говорио о тајни Јованове личности.

Он је у својој беседи поменуо и једну од највећих „болести“ српског народа, белу кугу, да би потом пажњу посветио порукама црквеног празника Рођења Светог Јована Крститеља.

Током свете литургије обављен је опход цркве, а потом се у порти резао славски колач и благосиљало кољиво. Кумовао је Тибор Барабаш ро-

дом из Липове, који данас са породицом живи у Баји, али увек радо долази у завичај, где живе његови родитељи. Он је кумство за следећу годину предао Милану Кашанину и његовој супрузи.

Присутнима се обратио и јереј Јован Бибић, парох сантовачки, који се захвалио овогодишњем куму и његовој породици што су припремили ко-

лач и кољиво и још једном подсетио на значај празника Рођења Светог Јована Крститеља. На крају свог обраћања, свима је пожелео срећну храмовну славу.

У порти светиње је уследило пригодно послужење, а потом и славски ручак у фискултурној сали месне основне школе.

П. М.

Поклоничко путовање Мохачана

У походе духовним бисерима Фрушке Горе

Двадесеточлана група Мохачана боравила је на једнодневном поклоничком путовању у организацији Самоуправе Срба у том граду и при том посетила четири фрушкогорска манастира

Срби и њихови пријатељи из Мохача најпре су обишли манастир Велика Ремета, који је основао краљ Драгутин крајем XIII и почетком XIV века. Пут их је потом одвео у Хопово, манастир који је основан у XVI веку и који је одувек уживао велики углед. Његов оснивач је Свети владика Максим (Ђурађ Бранковић).

Група поклоника из Мађарске и

одавде је понела веома лепе утиске, а сличан духовни доживљај очекивао их је и у манастиру Крушедол, где почивају посмртни остаци блаженопочившег патријарха Арсенија III Чарнојевића, духовног вође Велике сеобе Срба.

Имали су прилику да се упознају са историјатом манастира који су основали српски деспот Ђурађ Бранковић и његова мајка Ангелина између 1509. и 1514. године. Група из Мађарске је на крају свог путовања стигла и до Гретега. Према народном предању, манастир је основао деспот Змај Огњени Вук 1471. године.

Ходочасничка група се, предвођена Зорицом Степанов, потпредседницом мохачке Српске самоуправе, вратила кући задовољна, а учесници су изразили жељу да се у догледно време организује и наставак обилажења фрушкогорских манастира.

П. М.

Светиковина Срба са Чейелске аге

Прослављен заштитник манастирске капеле

Срби из Ковина, Чипа и Ловре вековима су се у великом броју окупљали на дан рођења Светог Јована Претече, како би прославили патрона ковинске манастирске капеле. Нажалост, на празничну литургију се све ређе долази, али ова традиција, срећом, још увек живи

Манастир у Српском Ковину је један од највећих и најважнијих културно-историјских и духовних споменика Срба у Мађарској. Манастир посвећен Успењу Богородице (Великој Госпојини) има и две капеле – источну, која је посвећена Светом Јовану Претечи и западну, коју су њени градитељи посветили Светом Кузману и Дамјану.

Срби из Ковина, Чипа и Ловре вековима су се у великом броју окупљали на дан рођења Светог Јована Претече, како би достојно прославили патрона капеле и одали почаст својим прецима.

Овај обичај живео је вековима и у манастиру у Српском Ковину, који је био место заједничког славања на Ивањдан. У новије време, нажалост, све мањи број верника посећује литургију на овај велики празник.

Ипак, без обзира на то, на Ивањдан је, како то вишевековна традиција налаже, у манастиру одржана света литургија, коју су служили игуман Андреј и протонамесник Далибор Миленковић.

Малобројни верници из Ковина, Чипа и Ловре су након литургије у цркви, присуствовали и богослужењу у капели посвећеној Светом Јовану. Уследило је освећење славског колача, који је припремила Ката Остојић Вер.

По завршетку богослужења, малобројни присутни верници су се задржали још неко време у манастиру, како би се кроз дружење и пријатан разговор подсетили ранијих времена и разменили мишљења о појединим актуелним локалним темама. ■

КУЛТУРА

Шеста уметничка колонија Круга – „360°“

Калашки трагови сликарско-песничког каравана

Српски и мађарски уметници стварали су неколико дана у порти калашке српске цркве и на крају боравка у овом градићу домаћинима поклонили вредно уметничко дело

Мултимедијалност је била доминантна карактеристика и овогodiшње Ликовно-песничке колоније „360°“, Удружења уметника „Круг“ из Будимпеште, која је одржана у Калазу. Покретач и један од организатора ове манифестације, академски сликар Милан Ђурић, каже за СНН да је овогodiшња колонија била шеста по реду и да је то свакако најважнији догађај за Удружење „Круг“.

— Ове године имали смо више учесника из Србије него из Мађарске.

Калазу, Српској самоуправи Пештанске жупаније и Културном и документационом центру на финансијској помоћи.

Радивој Галић, председник Удружења уметника „Круг“, овако је за наш лист објаснио циљеве ове врсте окупљања сликара и песника:

— Желимо да окупимо у првом реду уметнике из Мађарске, а такође и других држава, углавном Србе, али и Мађаре. Кроз дружење и заједнички стваралачки рад проведемо недељу дана. Такође, нам је жеља да упознамо рад и размишљања других уметника.

Миодраг Јакшић, познати београдски књижевник, сликар и председник Уметничке групе „Арте“ испричао нам је да је она настала 2007. године, а само годину дана касније успостављена је сарадња са „Кругом“.

— Покушавамо да стварамо нове мостове сарадње, преко културе и уметничких достигнућа наших чланова, појединачно и колективно.

Волимо да имамо заједничке манифестације, изложбе и књижевне вечери. То су догађаји који свима нама остају у срцу и дају печат зајед-

ништва у оквиру неке заједничке идеје — рекао је господин Јакшић за наш лист.

Последњи дан колоније био је резервисан за отварање изложбе ликовних радова и књижевно вече у Дому културе у Калазу. Овом догађају присуствовало је свега неколико мештана Калаза, али их, као праве заљубљенике у уметност, та околност није омела да уживају у сегментима литерарног стваралаштва Драгана Јаквић, Миодрага Јакшића, Радивоја Галића, Горана Радовановића, Тање Перуновић, Милана Ђурића и Јоване Вечић.

Аутори изложених слика су: Владимир Винкић, Тања Перуновић, Миодраг Јакшић, Сунчица Пинц Вуканац, Снежана Арнаутковић, Илдико Пап, Дијана Веребеји, Петар Пајов, Милан Ђурић, Горан Радовановић, Горан Кнежевић, Елида Станојевић, Никола Живић, а заједно са њима је стварао и фотограф Иван Јакшић.

О вишедневном дружењу и стварању уметника у Калазу, говорили су представници два удружења, а у име домаћина поздравио их је господин Петар Крунић. Он је указао на значај који оваква уметничка колонија може да има у животу Калаза. Уједно се захвалио на поклоњеној уметничкој слици већег формата, са мотивом калашке цркве, чији је аутор академски сликар Горан Радовановић.

Ј. В.

Окупили смо врло квалитетну екипу, у сарадњи са Удружењем „Арте“ из Београда, који је наш стални партнер на ликовно-песничким колонијама. Ове године смо у Калазу имали и психолошку радионицу и госта психолога, Александру Вукадиновић. Разговарали смо о разним механизмима стваралаштва и радили јогу, да се уметници не укоче.

Он истиче да му је посебно драго што је колонија овога пута одржана у Калазу.

— После дуго времена опет смо на северу Мађарске. Атеље у порти цркве, у бившој Вероисповедној школи, леп је и инспиративан простор. Аница Крунић Фекете је наш дугогодишњи спонзор и партнер, па смо желели да се на овај начин одужимо на пруженој помоћи и одлучили се за Калаз — каже Ђурић, уједно се захваљујући домаћинима, Српској самоуправи у

Мирослава Којадиновић

ТИМАКУС (2)

Како ово говорим људима који реку Тимок виде данас, звучи им нестварно, као да је из доба Трачана, јер Тимока скоро да више и нема. Гледам сад његово уређено корито кроз Зајечар, али Тимок више не препознајем. Остале су само барице, између којих се цеде његови остаци. Истина је, он још увек тече даље, слабашино, као она четири мања Тимока, али, одбивши стапање са оловносивом Борском реком, код њеног ушћа нестаје. А она, ваљајући избљувке древне Земљине утробе, даље тече његовим коритом. Тек на кратко, с пролећа снажне бујице пројуре његовим путем.

Немаштовити за легенду, нисмо обележили појила легионарских коња, ни окамењене Кушљине стопе, а када је Русалија прекопана због новог пута, предримске јајолике облике клесане у меком камену прогласили смо надгробним споменицима дивних русалки. Стари Словени су их повели са собом из далеке прапостојбине, и настанили их на римском брду ружа близу Тимока, да их штите и улепшавају им живот, а ми данашњи, навикли на губитке, сачунали смо их и не помисливши да русалке не умиру и да су лако потражиле неку другу реку и људе.

Тимочанима, баш као и другима, одузет је Бог, обичаји и традиција, а децу су им, неукорењену, ветрови развејали по свету. С губитком Тимока помислили су се лакше, јер и чему више он? Нема вуне ни конопље, нема крава ни коња, жито, ако га неко сеје, мења се за брашно, а хлеб најчешће купује. Мало се гради, а за те прилике песак довози с далеког Дунава и плаћа као да је од златних зрнаца.

Тако је нама, ето, припало у део да упокојимо древни Тимакус за мање од пола људског века. За узврат, људи су добили шарене лаже и крпице великог света које их уљуљукују у задовољству док гледају на телевизији туђе реке. Ипак, потајно се надам да се Тимок само притајио, и да ће се опет, заједно са русалкама, појавити у свем свом зеленилу када буде било достојнијих људи. ■

СВЕТИОНИК

Нема случајних трађевина, издвојених из људској друштва у коме су никле, и његових пошреба, жеља и схватања, као што нема произвољних линија и безразложних облика у неимарству. А поштанак и живош сваке велике, леје и корисне трађевине, као и њен однос према насељу у коме је подишнућа, често носе у себи сложене и шајанствене драме и историје.

Иво Андрић
(„На Дрини ћуприја“)

Не брини се за количину неће за каквоћу својих пријатеља: непријатељно је кад се човек не допада добрим људима, али не допадаш се злим људима увек је добро.

Толстој

КУЛТУРА

Добрила Боројевић

ПЕШТАНСКИ ЋУРЋЕВАК

Пешта је одличан декор за састанке људи са различитих страна света, за старе љубавнике и занесењаке, сентименталне уметнике и прељубнике

Ашла је само на један дан, а онда се возом враћа у Беч. Да сама себи мора да одговори, не би баш знала зашто је уопште сада ту, након десет година ћутања. Када ју је пре неколико дана позвао на отварање изложбе која му је очигледно веома много значила, у тренутку је пристала и речи као да су излетеле саме. Па ипак, толике године једно другом нису говорили ништа, немогуће да ничега за причу није било.

Волела је тутањ великог града, клопање трамваја и жамор на улици. Једино што јој је било хладно, па је одлучила да оде до оближњег кафеа који се „угњездио“ међу ограда од кованог гвожђа старе железничке станице. У исто време и модеран и ретро, био је право уточиште и зрачио топлином. Уколико се ускоро не појави, ухватиће први наредни воз и заборавити да је и помислила да дође.

— Gyöngyvirág... Gyöngyvirág! — напољу је одјекивао глас продавачице цвећа испред будимпештанске станице Њугати. Нудила је ситне беле цветове налик на распукле кокице умотане у сочне, дивље зељасте листе, баш као да одговара на оне стихове Балашевићеве песме: „Заборавио сам како се каже ћурђевак“... У Будимпешти је свануло прохладно јутро и пролеће је почело кишима, али је сладуњави мирис ситних цветова допирао до пролазника који су у журбано прелазили улицу на прометној раскрсници.

Становао је на ободу града, код пријатеља који су имали вишак простора или вишак стрпљења за његов уметнички експеримент. Стигао је са својим фото-апаратом и ранцем пуним објектива, а све остало оставио је за собом. Требало је да то

учини и много раније; откако је она отишла из града, реке није више сликао. Некада су волели да побегну на Лидо, чамцем, сами. Њих двоје и пешчано острво на којем су се осећали као да су отпутовали некуда далеко. Тамо више није крочио, иако је одавно река купача свакога јутра прелазила понтон.

Гледао је на сат... Трамвај још није прешао мост из Будима, на пештанску страну. Људи су ишли на посао, а он је желео да се сретне са њом. И шта да јој каже, зашто ју је позвао баш сада? Можда би требало да јој каже да је желео да је позове свакога дана. Али, шта би јој рекао; да с друговима продаје бензин на ћошку, или да он и комшија држе хамбургерију која је два пута проваљивана; да живи с „кевом“ у оном једноипособном стану и иде на „Кванташ“, по гајбе с парадајзом? Не! Знао је да би то у Бечу било немогуће разумети. Она се више и не сећа једноипособних станова, веровао је. Сад када је и он отишао, можда ће ипак моћи све то да јој каже, сад више неће морати да гуши понос и прави се као да га не боли што је прву изложбу успео да направи тек у четрдесетој. Можда ће моћи да говори о ономе што га чека, а не о ономе што је било.

А, она га је чекала. Утрчао је у старински кафе на станици. Иста коврчава девојка с очима боје кестена била је огрнута скупим Барбери мантилом и играла се провидном ешарпом око врата. Мирисала је на Беч, осмехивала се као Београђанка, гледала га је као шипарица!

— Ово је за тебе, украо сам је са сопствене изложбе синоћ, док смо качили слике на зид — рекао је и тутнуо јој у руке уrolану фотографију повезану црвеном траком. — Немој да отвараш сада!

Пешта је одличан декор за састанке људи са различитих страна света, за старе љубавнике и занесењаке, сентименталне уметнике и прељубнике. Кренули су вијугавим будимским улицама, на Тврђаву.

Калдрма и дебели зидови подсећали су их на Земун, чак је и мирис био исти... помало влажан и устајао, ветар је доносио мирис Дунава. Држали су се за руке, љубили у капијама, нису говорили. Пролазника готово да није било. Он је окретао њен прстен с цирконима на танком прсту, а она је гурала руке у џепове и спуштала поглед.

Време је летело, ближило се вече и отварање његове изложбе. Ушли су заједно у малу галерију белих зидова и зеленог дворишта скривеног од спољашњег света. Људи су испунили невелики простор, пио се шампањац из витких чаша, баш као у Бечу. Он је нешто говорио, али се она не сећа да је чула или разумела његове речи. Гледала је црно-

беле фотографије мршавих лица обичних људи земље коју је одавно сместила у кутију с успоменама... Погледала је на сат.

Затворила је очи и забацила главу на наслон сидишта у чистом купеу воза који је већ убрзавао. Претварала се да спава, желећи да удаљи свет од себе. Враћала се у Беч, њена „конференција“ је окончана. Сутра ће све опет бити исто, мирисаће тост и филтер кафа, звониће сат и њихов бели бишон њушком ће је гурати ка вратима. Сутра ће све опет бити исто... или сасвим другачије. Запахнуто мирисом реке и мађарског ћурђевка, пресавијеног у табак с фотографијом, коју ће понекад отворити. ■

Песме Милисава Ђурића

Очи плаве

Хоћу још да сањам твоје плаве очи на рамену моме да плачеш од среће, да ти тихо шапнем, о, да ли ћу моћи, ја те желим лудо, ал' нешто нас неће.

Још се радо сјећам твојих миловања пољубаца меких, опојне љепоте, и када си пошла, тог суморног дана срце је застало, а уздах се оте.

Хоћу да сачувам лијепе успомене на једно вријеме, из љубави наше и све оне тајне слатке, моје и њене од љубави велике двије празне чаше.

Хоћу још да сањам твоје очи плаве топлину осмијеха, твоје усне медне дал' ће икад моћи све да забораве, наше ноћи будне и све ријечи чедне.

Твоје име мирише к'о зора

Недодир љубави пред тобом ће пасти, а понос погажен заувјек остаће, док венама љубав дамара у страсти желим да те љубим, силније и јаче.

У оку ти немир, узбуркано море бестидно ме мами у валове своје, на корак до среће кроз ноћи и зоре у вртлогу живота скидам ти окове.

У постељи мирис твога орошеног тијела моје снове краде, слатка ноћна мора, дозивам те, тражим, моја вило бијела још ми име твоје мирише к'о зора...

Тражим те

Тражим те у хладним ноћима, у заспалој машти, роси ока, нашим неоствареним сновима.

Тражим те у замагљеним очима, у мирису на јастуку што оста, пепељари која тугу скрива...

Тражим те у свакој изговореној ријечи, ћутању, немиру, док срце разбија и лијечи.

У свакој пахуљи те тражим када, онако, њежна и мека падне на бријег. Зато... Не волим зиму, јануар... Ни снијег.

Све док те тражим нада постоји. Можда у роси априлског јутра... Док ти се надам лакше ћу проћи тугарно јуче у ведро сутра.

Надања у ноћи

Знаш ли како чежња навире у ноћи кад у срцу туга с очајом се сретне? Будан зоре чекам, а знам нећеш доћи, заустављам вријеме док минуте лете.

Ноћ је као вјечност када се не спава, кад у јату звијезда тражим те и губим. Низ вене мили поворка од мрава... Час к'о огањ горим, час ми тијело студи.

Са рођењем сунца туга неће проћи, ни твој осмијех блажен сузе да испуни, сва надања моја остају у ноћи.

Ал' срећи су нашој препријечени путе. Уз жељу, и снагу ми морамо смоћи, тако ћемо љубав разумјети моћи.

ФЕЛТОН

Цинцари — народ који ишчезава (11)

Сеоба са обронака Грамоса

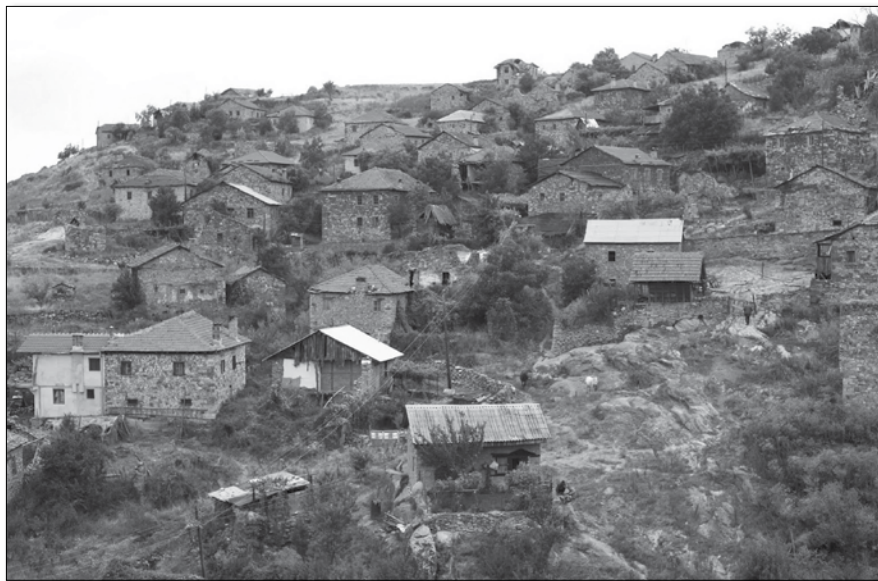
Пут средњег Балкана кренуло је десетине, а можда и стотине хиљада Цинцара са грамошких обронака и пашњака. Многи од њих никада се више нису вратили свом старом завичају

Средином XVIII века подручје Грамос је било познато по производњи млечних прерађевина, а истовремено и велики извозник ратних коња за јахање, познатих бинека. У граду смештеном подно снеговитог Грамоса радила је велика вуновлачара, која је финим вуненим предивом снабдевала месну тканицу вунених ћилима и народне ношње по којој су се Цинцари оба пола и свих узраста разликовали где год би се појавили. Из грамошке фабрике сира, и тканина, пут европских дворова кренули су први котурови грамошког „бивеног“ сира и први вунени ћилими и „четворне черге“.

И кад су се Грамошани сасвим препуштали благодетима модернизованог овчарског живота, у град почињу да пристижу одметнути турски и албански феудалци. Добро наоружани и незајажљиви у захтевима, они су убрзо мирољубивим Цинцарима сасвим загорчали живот.

Најпре су завели додатни порез по глави становника, а затим и неке друге, за Цинцаре неприхватљиве дажбине. С појавом тада младог и обесног Али паше Тепелена, који се жестоко устремио на мирно станиште Цинцара, и њима и њиховом славном Грамосу је било одзвонило. Под притиском свакодневног и неподношљивог терора обесног Али паше Тепелена и његових хорди, цинцарске породице, једна за другом, почеле су да напуштају своја мирна породична огњишта у Грамосу.

Пут средњег Балкана кренуло је

десетине, а можда и стотине хиљада Цинцара са грамошких обронака и пашњака. Многи од њих никада се више нису вратили свом истинском завичају. Вечна носталгија за завичајем, туга и бол за тим непоновљивим „цинцарским царством“, остали су у

предањима, у записима и књигама, као подсећање на нешто свето и неповратно.

Обавивши прљави посао, прогон Цинцара, Али паша Тепелен је за извесно време, забаталио Грамос. Управо тада, око 1868. године у Грамос се

вратило подоста прогнанника, углавном оних који нису могли да се навикну на нове завичаје. Према веродостојним подацима у Грамосу је поменуто године живело више од 15 хиљада становника, сасвим довољно за постепену обнову живота те чувене цинцарске престонице. Вредни, какви могу да буду само Цинцари, за кратко су обновили порушено и опустошено, готово повративши сјај свом Грамосу. Но, њихова зла коб, Али паша Тепелен се изнова вратио, овога пута решен да до краја разори Грамос. Убеђен да ће као и први пут, Грамос лако покорити, злочинац је у поход кренуо са мањом групом друмских разбојника.

Поучени претходним искуством, Цинцари су се потајно спремали за одбрану од евентуалног новог зулума познатог османлијског вазала. Суочивши се са неочекиваним, оружаном отпором Грамошана, Али паша Тепелен се заклео да ће им када се поново врати, сатрети сваки траг на земљи. Обећање је ускоро испунио, и вратио се са до зуба наоружаним плаћеницима. У неравноправној борби, починивши невиђена зверства, Тепелен и његови зликовци поубијали су све живо и Грамос сравнили са земљом.

Ова дупла, велика трагедија Цинцара инспирисала је век и по касније цинцарског песника Николаеа Велуа који је певао потресну песму „Шана и спаљивање Грамоса“.

ВРЕМЕПЛОВ

24. јула 1804. — Српска потера предвођена Миленком Стојковићем ухватила је и погубила на дунавском острву Ада Кале, београдске дахије Аганију, Кучук-Алију, Мулу Јусуфа и Мехмеда Фочића.

24. јула 1906. — Умро је Стеван Сремац, најизразитији представник српске хумористичке прозе.

25. јула 1817. — По повратку у Србију убијен је вођа Првог српског устанка Ђорђе Петровић Карађорђе. Он је после слома устанка 1813. избегао у Аустрију, а затим у Русију.

26. јула 1963. — У земљотресу у главном граду Македоније, Скопљу, погинуло је више од хиљаду људи, а град је разрушен.

27. јула 916. — Умро је словенски просветитељ Климент Охридски, најпознатији ученик браће Ђирила и Методија и њихов сарадник у ширењу словенске писмености и књижевности.

27. јула 1189. — Велики жупан Стефан Немања уостио је у Нишу немачког цара Фридриха I Барбаросу на његовом пропутавању кроз Србију у Трећем крсташком рату и понудио му савез против Византије.

27. јула 1832. — Рођен је Ђура Јакшић, највећи лиричар српског романтизма и један од најдаровитијих српских сликара XIX века.

27. јула 1872. — Рођен је српски композитор и диригент Станислав Бинички, аутор прве из-

Стеван Сремац

ведене српске опере „На уранку“ (на текст Б. Нушића) и „Марша на Дрину“.

27. јула 1874. — У Крагујевцу је покренут лист „Глас јавности“, гласило социјалиста Светозара Марковића.

27. јула 1967. — Умро је српски писац Вељко Петровић, члан Српске академије наука и уметности, председник Матице српске у Новом Саду, Српске књижевне задруге у Београду и управник београдског Народног музеја.

28. јула 1648. — У борби с Турцима погинуо је прослављени српски јунак из Равних Котара Вук Мандушић, уз Стојана Јанковића и Илију Смиљанића најомиљенији јунак народне уске епике.

28. јула 1849. — У бици код Шегешвара погинуо је велики мађарски песник и револуционар Шандор Петефи, један од вођа националног покрета 1848. Отац му је био Србин Стеван Петровић, а Шандорово крштено име било је Александар. Сма-

тра се најталентованијим и најбољим мађарским лирским песником XIX века и снажно је утицао на јужнословенске песнике, посебно на Ђуру Јакшића и Јована Јовановића Змаја („Петефијеве песме“, „Апостол“, „Витез Јанош“).

28. јула 1886. — Умро је мађарски композитор, пијаниста и диригент Ференц Лист.

29. јула 1526. — У походу на Угарску, турска војска после тронедељне опсаде заузела је Петроварадин.

29. јула 1878. — Почела аустроугарска окупација Босне и Херцеговине, на основу договора европских сила на Берлинском конгресу. ■

ИМЕНИК

Самоуправа Срба у Мађарској

Тел. 06 1 331 5345

Имејл: ssm@t-online.hu

Веб: www.szerb.hu

Амбасада Србије у Будимпешти

Тел. 06 1 322 9838

Имејл: budapest@amb.srbije.net

Веб: www.budapest.mfa.gov.rs

Културни и документациони центар

Срба у Мађарској

Тел. 06 1 269 0100

Имејл: kd.centar@gmail.com

Веб: http://kdc.szerb.hu

Српске недељне новине

Тел. 06 30 477 8233 (секретаријат)

Имејл: nedeljenovine@gmail.com

Веб: www.snnovine.com

Српски педагошки и методолошки центар

Тел. 06 70 434 5576

Имејл: szerbpedkp@gmail.com

Српски институт

Тел. 06 1 782 1639

Имејл: info@srpskiinstitut.hu

Веб: www.srpskiinstitut.hu

Радио програм на српском језику МТВА

Тел. 06 72 518 330

Имејл: radios@radio.hu

Веб: www.radio.hu

Српска самоуправа у Будимпешти

Тел. 06 1 269 0633

Имејл: ssb@freemail.hu

Епархија будимска

Тел. 06 26 314 457

Имејл: ortodox.diocese@serb.t-online.hu

Музеј Епархије будимске

Тел. 06 26 312 399

Имејл: serbmus@serb.t-online.hu

Храм Св. Георгија у Будимпешти

Тел. 06 1 788 0605, 06 30 989 6139

Имејл: otaczoran@hotmail.com

Веб: www.hramsvgeorgijabudimpesta.rs

Српско позориште у Мађарској

Тел. 06 30 653 1871

Имејл: szinhaz@szerb.hu

Веб: http://szinhaz.szerb.hu

Српска школа „Никола Тесла“

Тел. 06 1 351 6550

Имејл: szerbisk@freemail.hu

Веб: http://nikola-tesla.net

Српска основна школа у Батањи

Тел. 06 68 456 006

Имејл: szerb-iskola@freemail.hu

Веб: www.szerbek-battonyan.hu

Српска основна школа у Десци

Тел. 06 70 233 3821

Српска основна школа у Ловри

Тел. 06 24 482 583

Радио Јужни ветар, FM 98.0 и 91.6

Тел. 06 20 499 5014

Имејл: radiojuzni@gmail.com

Веб: www.radioszentendre.hu

Печујске приче (18)

Вашархељи постао Вазарели

З а време владавине римског цара Грацијана, који је привремено ујединио Западно и Источно Царство, а хришћанство поставио за водећу религију, раб Божји Тавадрос, чије је име мирисало на љубав Господњу, у подножју планине Мечек сваке је ноћи сањао на коптском језику. Сневао је о плавим таласима Нила и о дому у чијем се прозору будио обрис пирамиде заборављених фараона. Тавадрос је, кажу, наизуст казивао Јеванђеље по Томи. Пре распршења снова, највише је волео да изговара овај одељак: „Исус рече: Пошто сте открили почетак, зашто тражите свршетак? Јер, где је почетак тамо ће бити и свршетак. Благо оном који ће се држати за почетак, тај ће препознати свршетак и тај неће окусити смрт.”

Ове Христове речи беху уједно и његове последње пре него што ће душа заувек напустити мучан живот сужњег човека у кући немилосрдног Римљанина, чије је име позобало Време. Ови стихови вековима су, попут наострених голубова, лебдели изнад града који је често мењао називе. Петнаестак векова касније, последњи уздах коптског хришћанина нашао је уточиште у срцу детета дан пре доласка на свет.

„Све је почетак и свршетак. Сваки од нас јесте „ја”, а истовремено и васколико човечанство. Ништавило је далека и тајанствена ствар, а секунде садашњице завређују да их доживимо. (...) Вера је потреба која се рађа са нама самима, било да се ради о Богу, домовини или идеологији, или, пак, о уметности или науци” — написао је на једном месту Виктор Вазарели, и не слутећи да је управо написао

При рођењу Вазарелија, кога ће касније љубитељи сликарства радо називати оцем оптичке уметности, кармички бројеви одредили су његову даљу судбину. Светлост дана угледао је око поднева 9. априла 1906. године, у Каптолској улици под бројем Свете Тројице, у Печују

Виктор Вазарели

наставак последњих изговорених слогова Тавадроса, Египћанина, неуморног путника на таласима од снова.

наставак последњих изговорених слогова Тавадроса, Египћанина, неуморног путника на таласима од снова.

БАШТИНА

При рођењу Вазарелија, кога ће касније љубитељи сликарства радо називати оцем оптичке уметности, кармички бројеви одредили су његову даљу судбину. Светлост дана угледао је око поднева 9. априла 1906. године, у Каптолској улици под бројем Свете Тројице, у Печују. У Матичну књигу рођених уведен је под именом Ђезе Вашархељи, као ванбрачно дете конобара Ђезеа Вашархељија и двадесетшестогодишње девојке Ане Чисар, римокатоличке вероисповести, из Нађсомбата. На истој хартији, перо матичара неколико пута је забележило број девет, што ће се доцније одразити на телесни и духовни развој потоњег сликара. Према предању Светог писма, овај анђеоски број нас упућује на девет хорова бестелесних посланика и преносника Божје поруке, па тако рођени под окриљем ове бројке поседују необичну креативност и непоколебљиви су идеалисти.

Април је четврти месец у години. Ветрови познају четири стране света, а пулолак трешње живи шапатам четири годишња доба. Све што се рађа и живи на овој планети познаје четири основна елемента: земљу, ваздух, воду и ватру. Особа жедна знања о Истини упија речи четири Јеванђеља. Четворка представља универзалност, солидарност и чврстоћу, њен симбол је квадрат, а људи рођени под овим бројем веома су вредни, креативни и маштовити. Они повезују енергију Неба и Земље.

Вазарели је рођен 1906. године. $1+9+0+6=16=1+6=7$. Број седам је знак Бога и представља савршенство. (...)

Драгомир Дујмов

Оптимизам као сјуб успеха

Живот са позитивним мислима је лепши и здравији

Особе са позитивним ставом према животу су здравије, успостављају боље односе са другима, више зарађују и лакше и брже напредују у каријери

Д а ли се понекад питате зашто неки људи тако лако граде каријеру док други годинама таворе на истом послу, иако би радо много шта променили? Уврежено је мишљење да су они који брзо напредују, вероватно, паметнији и талентованији од осталих, али и да уживају већу подршку утицајних моћника.

Истина је, међутим, нешто другачија. Амерички психолог Мартин

Селигмен тврди да они поседују још једну особину која је апсолутни предуслов за успех у животу: оптимизам. Стога, уколико желите и ви да напредујете, а по природи нисте претерани оптимиста, потрудите се да што пре научите и прихватите неке од ових здравих, позитивних и оптимистичких ставова.

► Дајем све од себе

Јер никада се не зна када ће вас шеф запазити. Стога је најбоље да сваки задатак који добијете урадите најбоље што можете.

► Никога не потцењујем

Сетите се старе народне пословице: „Лепа реч и гвоzdена врата отвара”. Са колегама увек будите љубазни и никога не потцењујте, јер никад се не зна када вам нечија помоћ може затребати.

► Важни су контакти

Успешни људи знају колико је важно да имају широку мрежу познанстава, како у

компанији у којој раде, тако и изван ње. Мислите на своју будућност, дружите се са колегама и не пропуштајте пословне скупове и прославе на које вас позивају.

► Верујем у себе

Не чекајте да други похвале ваш труд и рад. Понекад је добро и самог себе рекламирати и отворено рећи шта сте све до сада радили и постигли. Наравно, у свему треба имати меру, јер нико не воли хвалисавце.

► Користим сваку прилику

Нека вам очи и уши увек буду широм отворене. Никада се не зна када ће наићи нека нова прилика која вам може променити живот из корена. ■

КОРИСНИ САВЕТИ

Не показујте незадовољство. Ако сте незадовољни радним обавезама никада то не показујте. Могуће је да оне не одговарају вашој стручној спреми и способностима, али трудите се да своје незадовољство никоме не покажете. Угледајте се на оне успешне око себе, који сваку радну обавезу обављају као да је посао о којем су целог живота сањали.

Усавршавајте се. Будући да сте господар сопствене судбине морате да порадите и на додатном професионалном усавршавању. Упишите курс страног језика или научите нови компјутерски програм. Учините све да проширите своје знање, јер вам оно може бити од велике помоћи у будућности.

Учите на грешкама. Не верујте онима који тврде да никада не греше, лажу. Не каже се узалуд да ко ради тај и греша, зар не? Али успешни људи умеју да поднесу пораз и настављају даље. Они уче на сопственим грешкама.

► Сам одлучујем

Ако цео свој радни век будете провели у ишчекивању да вам нека изузетна понуда за посао падне с неба, начекаћете се. Успешни не чекају, него преузимају ствари у своје руке. Размислите добро шта желите да постигнете у животу и урадите све што је потребно да то сами остварите.

► Све је могуће

Ако мислите да је немогуће да икада постанете потпредседник компаније, сви су изгледи да то и нећете постати. Запамтите: уколико верујете да нешто не можете постићи, онда то највероватније никада и нећете постићи.

НЕВЕН

Незаборавне екскурзије

Ученици 9.б разреда Српске гимназије „Никола Тесла“ у Будимпешти, заједно са својим разредним старешином, професором Драгомиром Дујмовим, боравили су у Братислави, престоници Републике Словачке. Некадашњи Пожун или Пресбург, на левој обали Дунава, град је са дугом историјом и налази се у југозападном делу Словачке.

У Братислави данас живи нешто више од 411.000 становника. Стари назив Прешпорк промењен је у данашњи, Братислава, марта месеца 1919. године. Име града у данашњем облику настало је 1837. године, и за њега је заслужан познати словачки историчар, лингвиста и писац Павел Јозеф Шафарик (1795–1861), који је од 1819. године радио као професор Српске православне гимназије у Новом Саду.

Ћаци су из Српског ђачког дома у Улици руже пошли на железничку станицу *Келеџи*, одакле су возом кренули за Братиславу. Пут није био дуг, пошто је главни град Словачке од Будимпеште удаљен око 200 километара. Наши гимназијалци су за два и по сата стигли у Братиславу.

Време је тога дана било облачно. Пут их је водио према самом центру, до Председничке палате, која је у ствари стари дворач у стилу касног

Гимназијалци посетили словачку престоницу

Мада увелико траје летњи распуст, неки заједнички доживљаји током школске године се не заборављају

барока. Овај дворач изграђен је 1760. године за хрватског грофа Антуна Грашалковића. По предању, овде је боравао и чувени композитор Јозеф Хајдн.

Потом су српски гимназијалци

прошетали поплочаним улицама Старог града и зауставили се код Градске куће. Читав комплекс изграђен је у XIV и XV веку и у њему се налази интересантан музеј. Разгледање града наставили су кренувши у правцу

зграде Универзитетске библиотеке, која је подигнута 1756. године, а од 1802. до 1848. године служила је као зграда Угарске краљевске скупштине. Ускоро су уживали у лепоти Главног трга који одише средњовековним духом и прошли крај катедрале Светог Мартина, у којој су негда крунисани мађарски краљеви.

Иза тога је следио тежи део шетње до тврђаве која се налази на брду 85 метара изнад града. Требало се попети дугим степеницама, што није био лак задатак, поготово уз изузетно јак ветар са Дунава који протиче у подножју брда. У тврђаву су наши ђаци ушли кроз Бечку капију и пред њима се указао веома леп призор. Са једне стране бело здање Словачког националног музеја са статуом великомоуравског кнеза Сватоплука, а са друге стране пуцао је поглед на Дунав, град Братиславу, нови мост и предео на другој обали широке реке.

Завршивши разгледање тврђаве ученици су добили слободно време, када су у мањим групама кренули у откривање нових занимљивих детаља словачке престонице.

Д. Д.

МЛАДИ ЗА МЛАДЕ

ИЗЛОЖБЕ

Фото поставке у Нађмезе улици

„Мајнум“ је заједница која сложено размишља, као једна особа, заједничка људска карактеристика, отелотворење радозналости и поштовања свега што се дешава у свету око нас. Затим и жеља да се све то визуелно запише — рекао је једном приликом Анри Картијер-Бресон, некадашњи члан и оснивач групе фотографа који јој је дао овај назив.

Сензационални материјали историје фотографисања, таква два, потписана са Мајнум, пристигла су још у мају, у улици Нађмезе, коју многи сматрају и „будимпештанском улицом фотографије“. Изложбе су отворене до 24. августа. Дакле, да сумирамо — најпознатија агенција за фотографисање на свету, Мајнум Фошос (Magnum Photos) излаже у Кајаа ценшпру (Cara Központ) где је привремена („лутајућа“) поставка под називом *Контактс* (Contacts). Истовремено у Мај Мано Хаза (Maj Manó Háza), који ове године слави 120 година постојања, у току је изложба исте групе под називом *Први* (First).

Контакти у Капа центру

Изложба у Капа центру упознаје посетиоце са периодом настанка и процедуром избора изложених фотографија. Један за другим *Контактс*, приказују свет баш онако како је ове-

ковечен на оригиналној траци. У почетку је Анри Картијер-Бресон (Henri Cartier-Bresson), оснивач групе, радове својих млађих колега процењивао на основу тога како су се низали на контактним тракама. Посетилац је у прилици да сведочи посебној церемонији, на тај начин постане члан једин-

Изложба презентује 70 копија *Контактс* заједно са изабраним фотографијама које су дело групе фотографа Мајнум. Чланови ове „секције“ су поменути Анри Картијер-Бресон (Henri Cartier-Bresson), Ив Арнолд (Eve Arnold), Рене Бури (Rene Burri), Филип Халсман (Philippe Halsman),

ствене заједнице. На овим радовима може се пратити настанак фотографије из тренутка у тренутак. Подсећамо, реч је о радовима који се данас сматрају класиком. Откриће нам се моменти који су уследили директно пре и после настанка ових ремек дела.

Елиот Ервит (Elliott Erwitt), Џим Голдберг (Jim Goldberg), Алек Сот (Alec Soth), Паоло Пелегрин (Paolo Pellegrin) и Трент Парке (Trent Parke). На зидовима ће се наћи и фотографије историјских догађаја попут: искрцавања савезничке војске на Нормандију у

другом светском рату, које је снимио Роберт Капа (Robert Capa), о парискском студентском протесту 1968. године које су дело Бруна Барбија (Bruno Barbey), о Кенедијевој сахрани које је направио Пол Фуско (Paul Fusco), о вијетнамском рату аутора Филипа Џонса Грифитса (Philip Jones Griffiths) и о терористичком нападу у Америци 11. септембра 2001. године од Томаса Хопкера (Thomas Hoepker). Такође, низаће се фотографије од Че Геваре преко Малколм Икса и Мајлса Девисена до Битлса, портрети разних политичара, глумаца, уметника и популарних музичара.

Прича о легендарним коферима

Захваљујући брижном паковању једне непознате особе, преко 50 година су се скривали снимци легендарних фотографа Мајнум Фошоса. Пола века били су закључани у два кофера, у сутерену инсбрушког Француског културног института. У питању су снимци који су били изложени на првој заједничкој изложби ове групе. Међу њима су дела Роберта Капе, Анрија Картијера-Бресона, Марка Рибода (Marc Riboud), Вернера Бишофа (Werner Bischof), Ернста Хааса (Ernst Haas), Ериха Лесинга (Erich Lessing), Жана Маркиса (Jean Marquis) и Инге Морат (Inge Morath). Пре нестанка, фотографије су биле само једном изложене погледу јавности, и то у Аустрији.

Између осталих, занимљиви су снимци Анрија Картијера-Бресона направљени уочи Гандијеве смрти, а затим и са сахране овог индијског миротворца.

Катарина и Ренато

Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије објављује позив за пријављивање, за доделу стипендија за школску 2014/2015. годину, у оквиру пројекта

СРБИЈА ЗА СРБЕ ИЗ РЕГИОНА

Позивамо све заинтересоване припаднике српске националне заједнице из држава у региону (Словеније, Мађарске, Хрватске, Босне и Херцеговине, Румуније, Бугарске, Македоније, Албаније и Црне Горе) старости од 18 до 35 година да се пријаве за доделу стипендија Владе Републике Србије у оквиру пројекта „Србија за Србе из региона“.

Заинтересовани се могу пријавити преко надлежног Дипломатско-конзуларног представништва Републике Србије у својој држави.

Стипендија Владе Републике Србије обухвата припремну годину учења српског језика (осим за кандидате из Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске) и похађање основних, мастер или докторских студија на факултетима Универзитета у Београду.

Стипендија обухвата: бесплатну визу за привремени боравак, бесплатну нострификацију средњошколских/високошколских исправа, плаћене трошкове школарине текућа српског језика и изабраних студија, плаћен смештај и исхрану у установама студентског стандарда, здравствено осигурање и стипендију у износу од 15.000,00 динара месечно за трошкове превоза, учбеника и остале трошкове.

УСЛОВИ ЗА ДОБИЈАЊЕ СТИПЕНДИЈЕ:

1. Кандидат мора да буде припадник српске националне заједнице.

2. Кандидат мора да има држављанство једне од држава у региону (Словеније, Мађарске, Хрватске, Босне и Херцеговине, Румуније, Бугарске, Македоније, Албаније и Црне Горе).

3. Кандидат мора да буде млађи од:

- 21 године за основне студије,
- 25 година за мастер студије,
- 35 година за докторске студије.

4. Кандидат мора да има:

- одличан успех у средњој школи за упис на основне студије,
- завршене основне академске студије обима 180 (за ма-

стер студије обима 120 ЕСПБ) или 240 ЕСПБ (за мастер студије обима 60 ЕСПБ), са просеком оцена изнад 8,50,

- завршене мастер студије обима 300 ЕСПБ за упис на докторске студије.

5. Кандидат мора да поседује комуникацијски ниво знања енглеског или српског језика.

6. Кандидат, након завршених студија, мора да се врати и да живи у држави из које је дошао.

ДОКУМЕНТАЦИЈА КОЈА СЕ ДОСТАВЉА УЗ ПРИЈАВНИ ФОРМУЛАР:

1. Биографија (CV) са контакт адресом, телефоном и имејл адресом.

2. Кандидати за основне студије: оригинал или оверена копија средњошколских сведочанстава или дипломе о завршеној средњој школи;

Кандидати за мастер студије: оригинал или оверена копија дипломе о завршеним основним академским студијама са додатком дипломи;

Кандидати за докторске студије: оригинал или оверена копија дипломе са основних студија са додатком дипломи, оригинал или оверену копију дипломе о завршеним мастер студијама са додатком дипломи.

3. Копија пасоша;

4. Фотографија.

Кандидати који испуњавају услове за добијање стипендије, попуњени формулар заједно са потребном документацијом, достављају надлежним дипломатско-конзуларним представништвима Републике Србије у државама у којима живе.

Селекцију и рангирање кандидата ће вршити Министарство просвете, науке и технолошког развоја, уз препоруку Савета за Србе у региону, а у складу са наведеним условима за добијање стипендије.

Рок за достављање пријавних формулара и пропратне документације је **31. јул 2014. године**.

СЛЕДЕЋИ БРОЈ СНН-а ИЗЛАЗИ 7. АВГУСТА

Поштовани читаоци,

Као и сваке године крајем јула, наредне недеље уследиће пауза у објављивању нашег листа, због колективног годишњег одмора запослених у штампарији „Апрес“, која штампа наш недељник. Из тог разлога смо овај број СНН-а штампали на већем броју страна.

Следећи број из штампе ће изаћи 7. августа 2014.

Редакција СНН-а свим својим читаоцима жели пријатан летњи одмор!

СВЕЧАНОСТ НА „ИЛИЈИНОЈ ВОДИ“ У БУДИМПЕШТИ

Субота, 2. августа 2014. од 18.00 ч.

Српска мањинска самоуправа VIII кварта Будимпеште срдечно вас позива на „Илијину воду“, да заједно обележимо празник Светог Илије.

Пештански Срби су још пре Велике сеобе обилазили ово ходочасно место. Сваке године на дан Св. пророка Илије излазили су на извор, где се обављало водоосвећење. По тој традицији, вечерње са резанем колача обавиће се на дан овог свеца.

Адреса:

Budapest, VIII Kőrányi Sándor u. 3. – Ludovika tér

ПОЗИВ НА ПРОСЛАВУ ДАНА ЛОВРЕ

2. августа 2014. од 14.00 ч.

И овога лета у Ловри ће бити одржана традиционална манифестација *Дан села*, са низом културно-забавних програма. У вечерњим сатима посетиоци ће имати прилику да уживају у концерту музичара и вокалних солиста из Србије.

Организатори: Сеоска и Српска самоуправа Ловре

ПРОСЛАВА ИЛИНДАНА У ЧОБАНЦУ

Срдечно вас позивамо на традиционалну илинданску прославу, која ће се одржати у недељу

3. августа 2014. године у Чобанцу.

Прослава почиње у 10.00 часова богослужењем на бунарчићу, након чега у 14.00 часова следи освећење и предаја обновљеног Дома народности „Еуген Думча“, уз пригодан културни програм.

У 17.00 часова у српској цркви у Чобанцу одржаће се вечерње богослужење уз освећење славског колача и кољива.

Од 18.00 часова у црквеној порти почиње народно весеље у оквиру којег наступа КУД „Рузмарин“ из Чобанца.

Информације за страницу „Инфо сервис“ шаљите на адресу: info.snnovine@freemail.hu
Телефон: +36 30 273 3399

ИНФО СЕРВИС

Српско позориште у Мађарској и село Ловра позивају вас на манифестацију

ДАНИ ПОЗОРИШТА И КУЛТУРЕ

Летња позорница у Ловри
од 24. до 27. јула 2014.

Програм:

➤ 24. јул (четвртак) у 20.30 ч.

Српско позориште у Мађарској

Петар Милошевић:

ТИЊА КАЛАЗ

(мултимедијални перформанс)

Играју: Баба Х – Катица Шокац,

Кузина – Зорица Јурковић

Пајо Јурковић – Тибор Ембер,

Митке Миткереш – Милан Рус

Аутор – Јосип Маториц

Режија: Петар Милошевић

➤ 25. јул (петак) у 20.30 ч.

Српско позориште у Мађарској

Бела Пинтер:

ГАД

Превод и режија: Милан Рус

Играју: Зорица Јурковић, Марица Мандић,

Катица Шокац, Јосо Маториц, Тома Принц,

Бранимир Ђорђевић, Тибор Ембер,

Катарица Бачи, Ратко Краљевић

Асистент: Катарина Бачи

Сцена, костими, музика: Милан Рус

Цена улазнице: 1000 фт

➤ 26. јул (субота) у 20.30 ч.

Иштван Мико – Иштван Киш Пал:

ВЕСЕЛЕ ВИНОПИЈЕ

(кантата)

Учествују: Иштван Мико, Милан Рус, Калман Шуха, Петер Бенке, Золтан Борош, Петер Ђери, Јожеф Курко

„Мушки хор Мушице“ из Сексарда

Уметнички директор: Петер Лањи

Цена улазнице: 2000 фт

➤ 27. јул (недеља) у 20.30 ч.

Аматерско позориште

и Центар за културу Ковин

Александар Поповић:

РАЗВОЈНИ ПУТ БОРЕ ШНАЈДЕРА

(сценска карактеристика у четири ставке)

Режија и адаптација: Јован Грујић

Лица: Бора Шнајдер – Љубомир Радовић

Селимир – Пеђа Булатовић

Пикља Ширгић – Милан Живковић

Витомир Камбасковић – Илија Марковић

Шпира Клонфер – Васа Живковић

Милоје – Александар Поповић

Лина, рођена Перекитка – Ивана Грбовић

Розика – Делија Топаловић

Цена улазнице: 1000 фт

Улазнице за све представе можете купити на лицу места!

СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ
СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ
СРПСКЕ
НАРОДНЕ НОВИНЕ

СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ – Лист Срба у Мађарској ✦ Издавач: Канцеларија Самоуправе Срба у Мађарској ✦ За издавача: др Јадранка Гергев ✦ Главни и одговорни уредник: др Драган Јаковљевић ✦ Фотодизајнер: Иван Јакшић ✦ Седиште редакције: Nagymező u. 49, 1065 Budapest ✦ Поштанска адреса: Szerb Országos Önkormányzat Hivatala, Szerb Hetilap, Falk Miksa u. 3, 1055 Budapest ✦ Имејл уредништва: nedjeljenovine@gmail.com ✦ Web: www.snnovine.com ✦ Графички прелом листа: Карољ Сабо, Петер Ковенц ✦ За штампању: Alfa Press Design Kft: Ференц Ибош ✦ Текстуалне прилоге и фотографије примамо искључиво у електронској форми. Уредништво задржава право лекторске обраде и скраћивања текстова у складу са расположивим новинским простором. ✦ СРПСКЕ НЕДЕЉНЕ НОВИНЕ су 2013. године награђене угледним друштвеним признањем – ВЕЛИКОМ ПЛАКЕТОМ УДРУЖЕЊА КЊИЖЕВНИКА СРБИЈЕ, за објективно и правовремено информисање, неговане српског језика и ћирилице и јачање веза српске заједнице у Мађарској са матичном државом Србијом и Удружењем књижевника Србије. ✦ HU ISSN 2061-0238

СА ЛИЦА МЕСТА

Одржан 15. Српски језички камп „Вук Караџић“

Зборник крунише јубиларно дружење

Захваљујући Педагошко-методолошком центру Самоуправе Срба у Мађарској, готово осамдесеторо деце из Мађарске, у друштву неколицине својих другара из Хрватске, провело је седам дана на Српском језичком кампу „Вук Караџић“ у Балатонфењешу. Овогодишње камповане било је јубиларно – петнаесто. Главни организатори, предвођени Јулијаном Которчевић, директором споменутог центра, потрудили су се да поред језичких радионица, буду заступљени забавни и спортски програми, као и дружење.

Од првога дана, међу децом из Мађарске било је и десетак малишана из Хрватске, које је предводила Маја Матић, референт за образовање у Српском културном друштву „Просвјета“. Са ђацима 3. и 4. разреда основне школе радиле су Дијана Алексов и Наталија Дукић-Стантић. Ученици 5. и 6. разреда били су поверени Мирјани Трагор и Весни Галић, а седмацима и осмацима васпитачи су били Драгана Меселџија и Тамаш Хоторан. Гимназијалци су ове године припали Гордани Ђерђ.

Ни овогодишњи камп није проте-

Градиф Балатонфењеш је већ годинама летњи центар окупљања српских ђака, са циљем да науче или унапреде знање матерњег језика, ојачају свој национални идентитет и развију љубав према српској култури

као без класичних поподневних кружока. Са хористима је популарне дечје песме увежбавала Оливера Младеновић-Мунишић. Професорки музике ово је такође био јубиларни 15. камп, јер је она од самих почетака учесник и креатор табора.

За ликовну секцију побринула се Наталија Дукић-Стантић, а за спорт Миленко Радић. Одржана су такми-

чења у шаху, стоном тенису и фудбалу, а одигране су и ревијалне утакмице у кошарци и фудбалу.

Поред радионица, кампери су имали и бројне могућности за забаву. Са њима се дружио и Ђеџа, дечји аниматор из Србије, који је увесељавао све присутне, а током друге вечери приредио и свој шоу.

Током боравка у Балатонфењешу, деца су уживала и у излету бродом, до Бадачоња. Сасвим се спонтано десило и њихово учешће на

отварању сезоне на летњој позорници у Балатонфењешу. Организатори су позвали полазнике кампа „Вук Караџић“ да присуствују и уживају у једном музичком шоу програму.

И ове године приређен је избор најлепше девојке и најлепшег момка табора. За „мисицу“ кампа изабрана је Уна Кораца из Хрватске, док је „мистер“ постао Алекса Миловановић, ученик Српске основне школе и гимназије „Никола Тесла“ у Будимпешти.

Завршно вече било је препуно шалвих сцена, одломака из литературе и пригодних песама и игара, па су кампери у ведром духу положили испит из српског језика и књижевности. Најзанимљивији тренуци из Српског језичког кампа „Вук Караџић“ нашли су се те вечери на сцени. Представљени су кроз комаде: „Живели фењешки хајдуци“, „Кад снови крила добију“, „Звезда кампа“ и „Проба за представу“.

У шаху, у женској категорији, 3. место припало је Тањи Пандуровић и Алми Пајзер, освојеним 2. местом могла се похвалити Дуња Дражић, а 1. место заузела је Река Етвеш. У мушкој категорији најбољи је био Ђорђе Берић, друго место освојио је Марко Балати-

ДОГОДИНЕ И ЈЕЗИЧКИ КУРС

Деца са којом смо разговарали нису крила да ће им овогодишњи камп остати у незаборавном сећању, а разлоге за задовољство имала је и директорка кампа Јулијана Которчевић:

— Могу рећи да просто нисмо имали времена да дишемо. Стално смо били заузети и нешто радили. Били смо веома креативни и пошто ове године славимо 15. годишњицу кампа, планирамо да објавимо зборник и сумирамо ових петнаест година. Мислим да је камп одлично успео, али желим да кажем да се у последње време пријављује све више деце која не говоре добро српски језик или га уопште не говоре. Не желимо да одбијемо ниједно дете, већ напротив, желимо да децу у што већем броју привучемо. Следеће године, међутим, размишљамо о покретању једног курса који ће деци дати својеврсну целину и заокружити језичко знање на основу лексике која је понуђена у кампу. Драго ми је што је дошло до склапања нових пријатељстава и другарстава за која се надам да ће трајати кроз цео живот. Ако смо у томе успели, а сматрам да јесмо, онда смо урадили добар посао — рекла је госпођа Которчевић за СНН.

нац, док су треће место поделили Саболч Виг и Тамаш Чуч. У стоном тенису међу девојкама, прво место освојила је Исидора Пајзер, друго место припало је Хани Герег, а треће Мини Веселинов. Међу мушкарцима, најбољим стонотенисером показао се Данијел Веселинов, на другом месту нашао се Марко Мандић, док је трећепласирани био Деспот Савић. У фудбалу је победила екипа „Белгије“, друго место је освојио тим „Обала Слоноваче“, а на трећем месту се нашао „Костарика“.

Током кампа, одржана је и једна пријатељска фудбалска утакмица у којој су наши кампери резултатом 4:1 савладали житеље суседног табора, састављеног од ученика из XVIII будимпештанског квартала.

Предраг Мандић

ОПРОШТАЈНИ КАМП ПРОФЕСОРКЕ МУЗИКЕ

Посебно признање на кампу уручено је професорки музичког васпитања Оливери Младеновић-Мунишић, која је најавила да 15. јубиларним табором заокружује своје учешће у раду Српског језичког кампа „Вук Караџић“.

Према реаговању присутних, чини се да њена жеља неће бити лако услышана и многи су већ на лицу места изразили жељу да она настави рад и идуще лета.

— Већ сам и прошле године размишљала о повлачењу, али пошто је сада 15. камп, чини се да је погодан тренутак да то урадим. Време је да место уступим некој млађој особи, која ће донети можда и нову концепцију. Радо ћу доћи на завршно вече, али само као гост, ако у то време будем у Мађарској. Током ових кампова смо заједно научили око педесет песама. Све што је лепо треба лепо и завршити. Ред је да дођу нови људи којима ћу, ако затреба, увек радо изаћи у сусрет — рекла је Оливера Младеновић-Мунишић.

ВЕЛИКИ РАТ

Поћлед на живој најпознатијој пријадника Младе Босне

Ко је и какав био Гаврило Принцип

„Гаврило Принцип није био макар ко. Он је од малена много тога читао. Волео је да се игра тако што је носио неке папире о рамену, глумећи да су то књиге и тако се играо у дворишту своје куће у Обљају близу Грахова“, каже историчар Милош Ковић. Ђутљив младић, члан организације Млада Босна, бескрајно је волео књиге и писао поезију. Двадесет осмог јуна 1914.

НИЈЕ ОЧЕКИВАО
НАПАД НА СРБИЈУ

„Гаврило Принцип је био изграђена личност, био је млад, али нагао. Ми видимо у његовим потезима да он понекад ипак не сагледава до краја све последице онога што ће урадити. И сам Принцип у документима са суђења каже да није очекивао оно што се догодило и да ће то бити искоришћено као повод за напад на Србију и за Први светски рат“, објашњава историчар Милош Ковић.

Убиства, побуне младих националиста и немири обележили су крај XIX и почетак XX века у Европи. У периоду у коме је тираноубиство представљало једино решење против наметнутих власти у Босни и Херцеговини под Аустроугарима, стасавао је Гаврило Принцип

извршио је атентат на аустроугарског престолонаследника Франца Фердинанда.

Историчар Миле Бјелајац каже да су активности Гаврила Принципа полицији биле добро познате.

„Гаврило Принцип није био тајна за аустројску полицију, па чак ни за војну канцеларију у Бечу пре 1914. године. Од октобра 1913. године Гаврило Принцип има свој досије, као и они ђаци који су морали да напусте школе због својих политичких ставова, активности и школских штрајкова.“

Због тога одлази из Сарајева и од 1912. наставља гимназију у Београду у коме се углавном дружио са босанским студентима и члановима Младе Босне.

„Кретали су се у једном уском кругу,

чак су имали и узан радијус кретања. Не где на простору између данашње железничке и аутобуске станице Зелени венац, па све до Цариградске улице на Палилули, где је једно време живео, и шетње на Калемегдану. Средиште су биле кафане ‘Златна Моруна’ и ‘Жировни венац’“, каже Ковић.

Тамо су делили идеје о уједињењу и полемисали о делима анархиста: Ничеа, Маркса и Кауцког.

„Те идеје које су они читали и прихватили, то је њих формирало, никакав Београд, никаква конспирација осмишљена у Београду није њих створила“, додаје Бјелајац.

Аутентичних података о Гаврилу Принципу је мало. Неколико његових писама, песама, записи на маргинама књи-

га које је читао и стенографске белешке са суђења, дају само половичан увид у комплексну личност.

У белешкама Мартина Папенхајма, психијатра који је радио у затвору Терезин, где је Принцип служио казну, деветнаестогодишњи атентатор је приказан као изузетно храбар и оштроуман младић. Историчар Милош Ковић каже да постоје и записи у којима је приказана и његова друга страна, емотивна. ■

Младобосанци су имали свој узора

Заклетве на гробу Богдана Жерајића

Шест хитаца је одјекнуло Сарајевом 1910, када је младобосанац Богдан Жерајић, очајан због анексије Босне и Херцеговине, пуцао на поглавара те области Маријана Варешанина. Једним хицем је себи пресудио, верујући да је „покусио“ непријатеља. Атентат није успео, али је Богдан постао узор у круговима Младе Босне

Гроб Богдана Жерајића у Сарајеву, постао је место ходочашћа, а и сам Принцип је ноћ уочи атентата на Фердинанда положио цвеће на његову хумку. Тај 15. јун 1910. узбуркао је јавност — надвојвода је одмах поглавару Варешанину послао телеграм у ком му честита што је избегао смрт, а Сарајевом су колале приче да је Варешанин, вративши се на место с ког га је Богдан управо промашио, шутнуо његово мртво тело, узвикујући: „Ђубре!“

Иако је Жерајићево тело полиција тајно сахранила на крају сарајевског гробља где леже самоубице и скитнице, младобосанци су га пронашли. Гаврило Принцип је својој мајци причао да је узимао цвеће са других гробова и полагао га на Богданов, а да је то полиција уредно склањала. Исто је урадио и ноћ уочи

атентата на Фердинанда, а традицију су наставили други младобосанци.

— Када је Гаврило Принцип први пут ишао у Србију, у повратку је донео прегршт „слободне српске земље“ и положио је на Жерајићев гроб. Теза Владимира Гађиновића, зачетника Младе Босне и творца култа о Жерајићу, да се слобода не стиче без жртве и жртвовања прихваћена је код свих младобосанаца — објашњава проф. др Радослав Гађиновић.

Легенда о жртви Богдана Жерајића брзо се плела у духу времена који је био

обојен његовом смрћу: причало се да је сарајевска полиција, верујући да сваки криминалац има неки дефект, одсекла Жерајићеву главу и чувала је у Криминалистичком музеју у Сарајеву. Она је касније, како се могло чути, нађена у музеју и сахрањена са остатком тела.

Овај учитељ и невршени студент права претходно је планирао и атентат на цара Франца Јозефа, али је одустао од те намере. Неки су тврдили да је био дирнут његовом старошћу, а други да му се пиштољ заглавио и да није могао да извуче „браунинг“ из џепа.

Нераскидива веза између Богданове жртве и Принципа одјекнула је на суђењу 19. октобра 1914, када је прочитана Гађиновићева брошура о Жерајићу „Смрт једног хероја“, за коју се сматрало да је утицала на дело оптуженог Принципа:

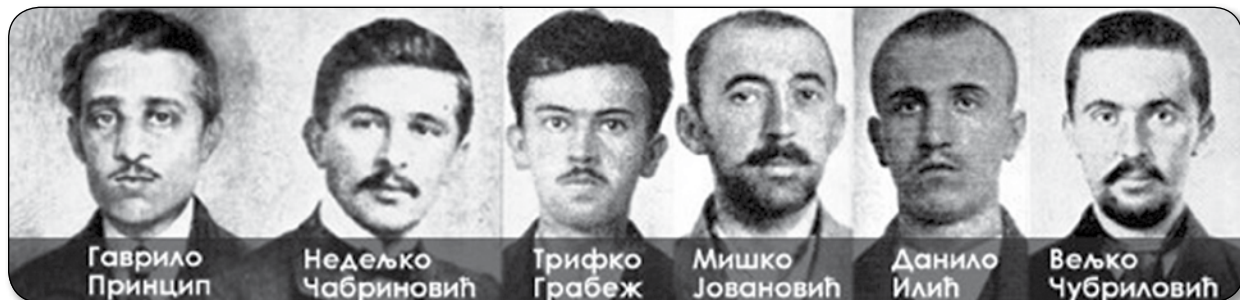
„Упркос својој поробљености, српски народ показује знаке живота. Њега изра-

СИМБОЛ ОТПОРА

Жртву Богдана Жерајића тадашња омладина је, притиснута шапом окупације, доживела као симбол отпора према аустроугарској власти и мотив борбе за уједињење Јужних Словена и Срба.

„Осећам сву тежину положаја у коме се налазимо. Бедно је наше стање. Дух је окован у окове опште воље. Све што је било велико и свето, право, истинито, све је умукло“, отворио је Богдан Жерајић душу пријатељу непосредно пре него што ће дати живот за идеју о ослобођењу.

жавају млади Срби који изазивају духовну револуцију. Има много тих младих људи који жртвују своје животе за заједнички циљ. Они приповедају револуцију нових, променених идеја, ствара се нова светла етика, етика умирања за идеју, за слободу. За ову светлу идеју крв Богдана Жерајића пролила се сарајевским улицама...“ ■

Овај додатак објављујемо уз финансијску помоћ Покрајинској секретаријату за културу и информисање Војводине

Зашто је Принцип убио Фердинанда

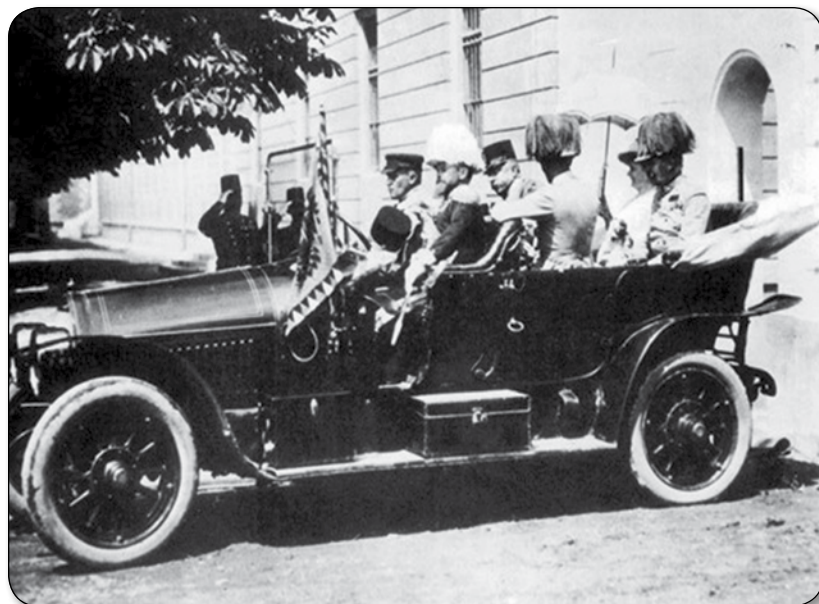
Када је на суђењу у јесен 1914. године упитан зашто је убио аустроугарског престолонаследника, Гаврило Принцип је одговорио: „Народ трпи што је потпуно осиротио, што га сматрају стоком... Ја сам сеоски син, знам како је на селу и зато сам хтео да се осветим и није ми жао.”

Историчар Милош Војиновић пише да је Принципов близак пријатељ Боривоје Јевтић поручио будућим историчарима да „кад се буде претметало и истраживало оно што је у нама”, морају се разумети економске и политичке прилике у Босни и Херцеговини. На само неколико стотина километара од Беча, где цвета модерна европска култура, где стварају Густав Климт и Сигмунд Фројд, аустроугарска политичка елита у Босни и Херцеговини одржава феудални кметски систем. Босански кмет, попут оца Гаврила Принципа, плаћао је порез цару, порез спахији и био приморан да плаћа издржавање аустроугарске администра-

ције. Иако је тај период европске историје познат као *Belle Époque* (лепа епоха), он за многе није био такав.

Без обзира на то што Босна и Херцеговина у којој одраста Гаврило Принцип има десет пута више жандармеријских станица него школа, Аустроугарска је своју власт и управу у Босни и Херцеговини представљала као „цивилизаторску мисију”. Бечки високи чиновници истицали су да доносе „европску културу” и „европске вредности” на просторе до тада одсечене од цивилизације и културе.

Младобосанци су били свесни да је цивилизаторска мисија покриће за недемократску власт. Писали су да „Аустро-

САН О НОВОЈ ДРЖАВИ

Младобосанци су желели стварање Југославије са престоницом у Београду. Краљевина Србија била је за њих идеал слободе, земља слободних сељака, општег права гласа и слободне штампе. Ратко Парезанин, са којим је Принцип у Београду делио собу, записао је: „Србија је за њих била слободна земља, а свака влада била је влада те слободне земље. Тамо, пак, у њиховом завичају, постојали су робови и тирани и све им је свеједно било да ли раде сабори или не раде. У слободном Београду они су своју мисао мислили, свој сан сањали. Њихова је мисао била освета. Њихов сан је била слобода. Њихов циљ је био: рушити и срушити Хабзбуршку империју.”

угарска монархија није ‘европска мисионарка’ у Босни и Херцеговини”, већ завојевач и отимач. Хабзбуршка монархија се хвалила велелепним фасадама градске већнице у Сарајеву, али младобосанци су приметили да нико не говори о томе да иза градске већнице стоји стотине ћелија полицијске управе.

Иако су плате чиновника исплаћиване од пореза који су плаћали Босанци и Херцеговци, места у државној служби била су резервисана преваходно за оне који су у Босну и Херцеговину дошли са аустроугарском војском, а не за домаће становништво.

Младобосанци су писали да је окупатор дошао да „експлоатише и да гули, а не да подиже”, да је довео и „војску гладних и бескрупулозних чиновника” да дели земљу својим колонистима, а „раскућава домаће”. Боривоје Јевтић је истицао да су атентатори дошли из редова „понижених и увређених”. „Гоњен са својега прага као псето, туђинац у сопственој земљи, босански омладинац је осећао где га боли”, забележио је Јевтић.

Младобосанци су били прва генерација сељачких синова из Босне и Херцеговине која је имала прилику да се школује, што је до тада била привилегија деце из imuћнијих босанскохерцеговачких породица. Гимназије и универзитети били су место где се омладина сусреће са савременим европским политичким и културним каноном.

Гаврило Принцип је читао књиге о Француској револуцији, демократији, једнакости и неотуђивим правима сваког појединца. Због тога је на суђењу описан као особа „искварена рђаво при својеном лектиром”. Читање је омогућавало увид у непознати свет, свет једнакости и слободе, толико другачији од босанскохерцеговачке свакодневице.

Школовање је омогућило младобосанцима да се упознају са европским и културним каноном савремене Европе. Они су желели да европско искуство при-

мене у Босни и Херцеговини. Већ у првом броју омладинског листа *Зора* објављен је превод *Декларације о правима човека и грађанина*, најважнијег документа Француске револуције из 1789. године.

Иако се Аустроугарска представљала као бастион легитимности, младобосанци су имали прилике да виде шта то заправо значи. *Велеиздајнички процеси*, где је сама Аустроугарска фалсификовала документа како би се подигле оптужнице против угледних Срба, и *изнимне мере*, када је за време балканских ратова потпис једног генерала био довољан да војска и полиција затворе сва српска удружења у Босни и Херцеговини – показали су омладини чему се може надати. Зато је у политичком програму Младе Босне писало да је свака парламентарна борба у једној непарламентарној држави бесмислена. Постепено су се почели окретати другачијим средствима.

Писали су да је њихов циљ да „наоружани теоријским и практичним знањем и искуством Запада” поведу „нову борбу за велики циљ душевне слободе и народног уједињења”. Текстови о слободи и неотуђивим правима, које су младобосанци проналазили у библиотекама својих школа и универзитета, садржали су и одговор на важна питања – шта чинити у случају да власт не поштује права појединца, шта ако суверенитет не проистиче из самог народа? Омладина је прихватила да су против тиранина све мере легитимне.

Гаврило Принцип је у Београду сазнао да ће Франц Фердинанд посетити Сарајево. Није остало непримећено да је за посету одабран баш Видовдан. Према свим сазнањима које историчари данас имају, план да се покуша атентат скован је истога дана када су младобосанци сазнали за посету Фердинанда Сарајеву. Боривоје Јевтић је забележио по завршетку рата: „У таквој духовној атмосфери он је био спреман на све и њему није требало два пута говорити када му се указала прилика.” ■

НИЈЕ ДОЧЕКАО СТВАРАЊЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Гаврило Принцип није дочекао да види стварање Југославије, државе коју је желео. Преминуо је у априлу 1918. године. По наредби из Беча, сахрањен је тајно, ноћу, на необележеном месту, са циљем да сећање на њега избледи и нестане.

Захваљујући једном Чеху, аустроугарском официру, остало је забележено његово гробно место и његово тело је касније премештено у Сарајево, у град где је ушао у историју. Сећање на Гаврила Принципа није нестало ни сто година касније. Штавише, можда је живље него икада раније.

Циљ Беча је био трајно уништење Србије

Први светски рат је био велика прекретница у историји. За Србију и српски народ он је био посебно судбоносан и кобан, што осећамо и данас, оцењује проф. др Чедомир Антић, доцент на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду

Како оцењујете политичку климу, теопштавешке интересе и међународне односе у Европи уочи Првог светског рата?

— Европа је 1914. истовремено била на врхунцу политичког, економског и културног процвата, али и у климаксу међународне кризе, супарништва блокова великих сила и трке у наоружању која је до тада трајала готово две деценије и није имала преседана у ранијој историји.

Светски рат није избио због аустро-руског супарништва на Балкану. Аустроугарска и Русија последње су међу великим силама ушле у међусобни рат, тек 6. августа 1914. године.

Коме је све било у интересу зајочинања тог рата и зашто?

— Још је Фриц Фишер шездесетих година прошлог века доказао, а данас такав став подржава 90 % светских историчара, да је рат у том тренутку био у интересу Немачке и Аустроугарске и да су оне одлучиле његов почетак. Оне су хтеле рат, спремале се за њега и након неколико одлагања,

оне су га и повеле. За избијање рата са Србијом одговорна је Аустроугарска, која је претходно у кризама око Царинског рата, Анексије БиХ и Балканских ратова, претила ратом. У време тзв. јулске кризе 1914. из аустроугарских докумената јасно произлази да су атентат узели као повод за рат, свесни да нису имали доказе да Србија стоји иза њега. Циљ им је био заузимање и трајно уништење српске државе.

Како се уочи рата у моћним европским државама погледало на Србију и уопште на Србе на Балкану?

— Србија је била виђена као парија Европе. Она је била мала држава, једина уз Швајцарску без излаза на море, пољопривредна, са изузетно малом дијаспором, религијски и културно другачија. Само српске земље, Србија и Црна Гора, од шест независних балканских држава нису на престолу имале стране династије. Последњи Обреновићи представили су Србију као оперетску малу краљевину познату по скандалима. Мајски преврат из 1903. донео је Србији зао глас легла завера, којим владају слаби краљ, корумпиране странке и тајна удружења официра — краљевубица. Сliku Србије делом је стварала и аустроугарска пропаганда, делом интереси великих сила које, изузев Русије, нису имале ни најмањи интерес да балкански народи постану сло-

КОНКОРДАТ СА ВАТИКАНОМ

„Уочи рата 1914. Краљевина Србија, која је после 1913. значајно увећала број својих грађана католика, склопила је са Светом столицом Конкордат за који се верује да је био њен велики дипломатски успех. Српски преговарач био је аустријски држављанин, Србин католик Лујо Бакотић.

бодни. Делом је та слика била објективна.

Каква је била улога Ватикана у креирању атмосфере пред Први светски рат?

— Ватикан је своје интересе у Европи остваривао значајним делом преко Аустроугарске која је, према мишљењу једног нашег историчара, била војска Свете столице. Ватикан се у другој половини XIX века суочио са губитком већег дела Папске државе и сукобима унутар Католичке цркве. Политички католицизам — социјално хришћанство, био је одговор на ове процесе, а његови истакнути заговорници били су надвојвода Фердинанд и његова супруга Софија. Ограничена демократија аустријских установа довела је уочи рата на власт у престолници Бечу управо заговорника радикалних политичких идеја Католичке цркве Карла Лигера. Ватикан је почетком XX века почео да стаје иза националних покрета католика, а врхунац ће та политика доживети после стварања Краљевине СХС 1918. ■

Олга Манојловић Пинтар:

Цивилне жртве су често запостављене

„Важно је да жртве Првог светског рата не буду обезвређене и да се не ставља само фокус на војне жртве, већ и да се размисли и о цивилним жртвама, о онима који су страдали у репресијама и страшним епидемијама“, истиче Олга Манојловић Пинтар.

Говорећи о 28. јуну 1914, каже да је био леп сунчан дан, после великих киша.

„Град је био окићен заставама аустроугарским, град се тих година пола-

Олга Манојловић Пинтар из Института за савремену историју истиче да је Први светски рат однео огромне жртве, да оне никада нису биле заборављене, али да се њима на различите начине манипулисало

ко мењао и од једне оријенталне касабде попримао је лик европског града. Пар је дочекан гостољубиво, а сама Софија је рекла да су пријатно примљени. Франц Фердинанд је требало тога дана да отвори зграду Земаљског музеја“,

рекла је она, додавши да је постојала једна константна криза у то време, али истовремено је постојао покушај да се нађе решење за њу. Упркос свему, Фердинанд и Софија су у Сарајеву лепо дочекани.

„Било је политичара који су Софији говорили да ће бити мирни тек оног тренутка кад уђу у воз и отпутују из Сарајева. Политички атентати су били реалност политике тог времена“.

Говорећи о Францу Фердинанду, навела је да је у историји упамћен по бизарним стварима — по томе да је убио 300.000 животиња, као пасионирани ловац. Он је био игром случаја аустријски престолонаследник, јер је његов отац изгубио живот. Оженио се женом не из његовог ранга, оженио се, неуобичајено за човека с престола, из љубави и зато је морао да потпише да његова деца неће бити престолонаследници.

Данас је превасходна тема почетак рата, током XX века су тема биле жртве које су пале. Оно што је из тог рата проишло, оно што се у тим ратовима створило — је идеја правде и једнакости, и то је на почетку било важније од онога што је тај рат однео, од питања жртава. Онога тренутка када је тема промењена, када се почело говорити о жртвама, које су на српској страни биле огромне, тада је, према њеном мишљењу, дошло до нашег политичког суноврата.

Олга Манојловић Пинтар истиче да су постојале жртве, несумњиве и огромне, али да је истовремено постојао један занос око идеје српског и јужнословенског уједињења. Нагласила је да тај рат није пао с неба, да је био нешто што је очекивано, јер је 1914. означила крај неких, до тада историјски преживљених творевина: нестале су велике царевине, а створене националне државе. ■

У Источној Сарајеву постављено ново обележје

Подигнут споменик Гаврилу Принципу

„Свима је јасно да народи који у БиХ живе, никада нису били на једној страни. И на атентат се различито гледа. Никада нисмо били заједно, ни у тузи, ни у весељу, никада нисмо и нећемо обиљежавати заједничке празнике, јер их није ни било“, рекао је председник Републике Српске Милорад Додик пошто је у новоотвореном парку у Источној Сарајеву, открио споменик Принципу

Два метра висок бронзани рад београдског скулптора Зорана Кузмановића дочекан је аплаузом више стотина окупљених. Председник Републике Српске Милорад Додик је, пресецајући траку којом је била свезана црвена тканина за прекривање споменика, рекао:

„Срби су истјерани из Сарајева у отаџбинском рату, тамо је остало сасвим мало припадника српског народа, одузети су им станови, имовина и историја. Зато овђе отварамо споменик, и шаљемо поруку, да смо поносни на нашу историју, нашу борбу за слободу, на све што су наши преци чинили, да одбранимо право на наш идентитет“, истакао је Додик, тврдећи да све што јесте српска историја, „а за што смо ми наивно веровали да

је заједничка“, желе да уруше: „Споменик је наша јасна порука да је наша борба у прошлости била праведна, оправдана, легитимна и легална. Свима је јасно да народи који у БиХ живе никада нису били на једној страни. То говори о данашњој БиХ, држави која се држи насиљем међународног фактора, који овђе покушава да тренира неку врсту изградње државе, за шта нема елемената, унутрашње воље и сагласности“, тврди Додик, додајући: „Ми имамо нашу РС, и наш је циљ јачање наше аутономије, све до независности“.

Српски члан Председништва БиХ Небојша Радмановић је пред окупљеним грађанима рекао:

„Борци за слободу, окупљени око Младе Босне, нама су дали смјер куда треба ићи у наредних сто година. Није се очекивало да ће неки наши тадашњи сусједи касније рећи да то нису њихови хероји, тада су их осјећали као своје хероје.“ ■

СПОМЕН-ПЛОЧУ ОДНЕЛИ ХИТЛЕРУ

Небојша Радмановић је подсетио да је плоча која је постављена у знак сећања на Гаврила и на Младу Босну скинута 1941, и однета Адолфу Хитлеру:

„Да покажу како су они његови поданици. Ти који су однијели плочу највећем злочинцу XX вијека, а можда и цивилизације уопште, и данас овђе имају своје потомке и поново су ових дана покушали да оскрнавe сјећање на Младу Босну и на Гаврила Принципа, поново оптужују Србе потомци тих који су се клањали Хитлеру, говоре да су неки други фашисти, а ми знамо шта смо. Нас надахњује Гаврило Принцип и Млада Босна и ми јесмо борци за слободу и то ћемо увијек и бити“, рекао је Радмановић, узвикнувши на крају: „Добро дошао, Гаврило!“

Сто година од настанка чувене српске композиције

Уз „Марш на Дрину“ у најсветијим тренуцима

У част прве победе српске војске на Церу 1914. године, настала је позната композиција „Марш на Дрину“, која се и тада радо изводила, као што је то случај и данас. Та мелодија постала је симбол храбрости и истрајности српског народа

„Марш на Дрину“ компоновао је Станислав Бинички на почетку Првог светског рата. Композиција је настала у част прве победе српске војске на Церу 1914. и команданта Миливоја Стојановића Брке, који је предводио чувени Гвоздени пук, најспособнију војну јединицу још из балканских ратова.

Као капелник, Бинички је водио оркестар Краљеве гарде и војни оркестар. Заједно са нашом војском прошао је и голготу Албаније када су изгубљени сви инструменти и све ноте. Тек уз помоћ савезника, оркестар је обновљен, а „Марш на Дрину“ постаје обавезан део репертоара.

„Практично већ трећи дан по доласку на Крф, они су одржавали концерте. Извођења су била стална, чувена је била једна турнеја по Француској, када су обишли једно петнаестак градова Француске и добили изузетна признања. Чак је и Бинички изабран за почасног члана њиховог удружења музичара“, објашњава музиколог Соња Маринковић.

Иако су први снимци направљени између два рата, композиција је на неки начин заборављена. Године 1961. Иво Андрић је у Шведску на доделу Нобелове награде за роман „На Дрини ћуприја“, понео и плочу са композицијом „Марш на Дрину“. То је изазвало велико одушевљење и од

тада, па до данас једно је од најслушанијих дела у Шведској.

„Од тих шездесетих година можемо говорити да ова композиција постаје популарна. За њено откриће су заслужни Швеђани, један гитариста који је 1963. први објавио снимак са 'Маршом на Дрину'. Затим је уследио чувени филм Жике Митровића 'Марш на Дрину', рекла је Соња Маринковић.

„У бој, у бој, крените јунаци сви, крен'те и не жал'те живот свој...“

Тек 1964. „Марш на Дрину“ добија и текст. Написао га је новинар и публициста Милоје Поповић Каваја.

Тада је Милоје био председник КУД „Иво Лола Рибар“, које је композицију требало да изведе хорски на 50-годишњицу Церске битке.

„Марш на Дрину“ симболизује одбрамбену жељу српског народа, не агресивну. Ја сам хтео мало да дам и менталитет српског човека, не само ратнички моменат — жељу нашег човека када је нападнут и угрожен да се бори — том песмом да дам мало и историје и лепоте земље“, каже Милоје Поповић.

У извођењу Царевчевог оркестра „Марш на Дрину“ стиче још већу популарност, како у народу тако и међу књижевницима и политичарима.

Станислав Бинички

ПОЗНАТЕ ОБРАДЕ

Уследиле су и бројне светске обраде. Давне 1966. „Марш на Дрину“ изводи холандски „The Spotnicks“, затим „The Shadows“, претеча „Битлса“ у Британији, Џејмс Ласт 1968. у Немачкој.

„Марш на Дрину“ аранжирају и изводе група „Смак“, Бранимир Џони Штулић...

Иако је у извођењу нашег хора „Вива Вокс“ прошле године у Уједињеним нацијама „Марш на Дрину“ узбукао јавност, не треба заборавити да је ова композиција од националног значаја, искључиво ода херојству и слободи.

„Ја не знам да ли има нека песма која ме може тако узбудити као мелодија 'Марша на Дрину', јер све ми се чини да чујем топот оне српске коњице која напредује према Дрини, да чујем онај звук кад се ваде сабље,“ говорио је Бранко Попић још 1969. године. ■

СРБИЈА У ПРВОМ СВЕТСКОМ РАТУ

Краљевина Србија ратовала је против Аустроугарске и других Централних сила од 28. јула 1914. када јој је влада у Бечу објавила рат, па све до капитулације Аустроугарске 3. новембра 1918. године. Велику победу у Првом светском рату, Србија је несразмерно скупо платила: изгубила је између 1.100.000 и 1.300.000 становника, што је чинило готово трећину укупног становништва или чак око 60% мушке популације.

Операције аустроугарске Балканске војске против Србије почеле су 12. августа 1914. изјутра. Док је 2. армија вршила снажан демонстративни напад дуж обале Саве, трупе 5. армије почеле су форсирање Дрине код села Амајлије и Батар.

Српска Врховна команда одлучила је да не чека непријатељски напад у пасивном положају. Током 13. августа, дуге маршевске колоне 1. и 2. армије хитале су по августовској жеги према северозападу, одакле је допирала грмљавина топова. За то време, трупе 3. српске армије пружале су жесток отпор како би дале времена и простора главнини српских снага за контранапад.

Сагледавши сва ова дешавања, српска Врховна команда је напустила почетни план који је предвиђао главни напад на северу и одлучила да 3. армија што дужи задржава непријатеља и да 2. армија са својим главним снагама (Комбинована и Моравска дивизија I позива) изврши марш маневар преко Коцељева и Теке-

риша и да енергично нападне леви бок непријатеља који је продирао долином Јадра, а помоћним да поврати Шабац или да поседне погодне положаје јужно од града и да упорно брани правац за Коцељево. Војвода Путник је након три дана сагледавања ситуације донео одлуку да непријатељу наметне битку маневарског типа.

Церска битка

У ноћи између 15. и 16. августа 1914. године 2. прекобројни пук Комбиноване дивизије код Текериша је започео битку која се 16. августа распламсала на падинама Цера, а која се 20. августа завршила потпуним аустроугарским поразом и протеривањем непријатеља из земље. За ову победу генерал Степа Степановић је добио војводски чин. Његова главна заслуга је у томе што је увидео стратегијски значај Цера и што је самоиницијативно наредио запоседање врха Косанин град, трупама Комбиноване дивизије. У

овим борбама аустроугарска војска је имала 23 000 мртвих и рањених и око 4000 заробљених официра и војника, док је српска војска имала 16 000 избачених из строја. Победа српске војске на Церу била је уједно прва савезничка победа у Првом светском рату.

Српска офанзива у Срему

Пошто ситуација на фронтовима осталих савезника није била повољна (пропала је руска офанзива у Источној Пруској, а Немци су надирали кроз Француску ка Паризу), савезници су захтевали од српске Врховне команде да што пре отпочне са офанзивним дејствима против аустроугарске војске и да за себе веже што јаче снаге. Српска Врховна команда, свесна реалне снаге своје војске, није хтела да предузме офанзивне акције већег обима. Ипак, предузета је офанзива ограниченог обима у Срему. Српска 1. армија је 6. септембра форсирала Саву и упркос тешком удару који је претрпела Тимочка дивизија I позива у бици код Чевртије, успела да се учврсти на левој обали. Јединице Одбране Београда ушле су у Земун 10. септембра. Ова дешавања изазвала су одушевљење међу српским становништвом.

Друга аустроугарска офанзива

Међутим, од 8. септембра 1914. аустроугарска 5. армија вршила је нови притисак на Дрини и Сави. Српска 1. армија се због тога морала повући из Срема (а и због тога што изведена офанзива није имала дугорочан стратешки карактер). После српског повлачења, уследиле су репресалије над српским становни-

штвом Монархије. Српско високо командовање сматрало је након тешких борби на десној обали Дрине да је аустроугарска офанзива сломљена и да је непријатељ потучен. Међутим, српска војска није имала снаге да одбаци непријатеља, па је дошло до рововске борбе која је у историју ушла под именом Дринска битка. Најжешће борбе вођене су на падинама Гучева, поготово на Мачковом камену, где су обе стране покушавале да збаци непријатеља са овог стратешки битног виса.

Трећа аустроугарска офанзива

Краћи прекид активних операција био је предах пред још теже борбе. Аустроугарска балканска војска попунила је свој састав и опрему, одмориле се и нарочито појачала артиљерију. Њен трећи општи напад почео је 6. новембра ураганском артиљеријском ватром и снажним дејством 6. армије из сектора Сребреница — Љубовија, а 5. армије са положаја у Мачви. Српска војска је тада била овако распоређена: 2. армија у Мачви, јужније од ње 3. армија у Јадру, даље 1. армија јужније од Крупња и као и до тада, на крајњем левом крилу српског фронта, налазила се ужичка војска. Аустроугарске снаге су биле боље опремљене (нарочито су имале јачу артиљерију), а биле су и изузетно мотивисане. Не жалећи жртве и наступајући најодлучније, оне су поколебале српске редове и убрзо их натерале на повлачење дуж целе линије фронта. Српска војска је била озбиљно угрожена због похабане опреме, а нарочито због недостатка артиљеријске муниције. 1. армија задобила је снажан ударац. Стање на фронту било

Овај догађај објављујемо уз финансијску помоћ
Покрајинској секретаријату за културу и информисање Војводине

је изузетно тешко, па је 8. новембра у Ваљеву одржана заједничка седница владе и Врховне команде, под председништвом регента, на којој је војвода Путник истицао критичност стања и помињао и могућност склапања сепаратног мира. Пашић је инсистирао на томе да се истраје и претио је оставком владе. Коначан закључак је ипак одражавао став свих присутних, а то је подразумевало наставити отпор до крајњих граница.

Аустроугари су заузели Ваљево, Лајковац и многе друге градове у западној Србији. Пашић је вапио за помоћ код савезника, а посланицима на страни поручивао је: *Помагајте најхитније! Молиште и преклињите!* Французи су имали могућност да помогну, али су тражили од Грчке да одмах упуте Србији 20.000 граната које би јој ова касније надокнадила. У међувремену је одступање 1. армије и ужичке војске довело до повлачења целог фронта, па је српска престоница остала без одбране. Аустроугари су заузели Београд без борбе и у њему су одржали тријумфалну параду 3. децембра. Вест о паду Београда имала је велики одјек у иностранству. У аустроугарском врху већ су припремали управу за освојену Србију, а за генералног гувернера именован је генерал Стјепан племенити Саркотић. Из Немачке су послате одушевљене честитке савезничкој монархији.

Колубарска битка

Истог 3. децембра, српска 1. армија је са положаја западно од Горњег Милановца изненада прешла у противнапад. Генерал Живојин Мишић, њен командант, од 15. новембра брзим одступањем скратио је линију фронта, пружио војницима време за предах, на миру је примио и распоредио артиљеријску муницију која је стигла из Грчке и одлучио се за противудар. По наредби војводе Путника и војвода Степановић и генерал Јуришић-Штурм издали су наређења својим армијама да крену у напад. Тиме је почела друга офанзивна фаза битке у басену Колубаре. Аустроугарски фронт се поколебао, а затим распао. До тада победничка царско-краљевска војска, сада је бежала са српске територије. Многи су пали у заробљеништво, а они који су умакли, зауста-

вљали су се далеко иза својих полазних положаја у Босни. Избијањем 1. армије и Ужичке војске на десну обалу Дрине и Саве и ослобођењем Београда 15. децембра 1914. године, победоносно је завршена велика Колубарска битка у којој је српска војска заробила 323 официра и 42.215 подофицира и војника и запленила 43 заставе, 142 артиљеријска оруђа, 71 митраљез, 60.000 пушака, 2 авиона, 3500 кола са муницијом и другим ратним ма-

пређен у чин војводе, а начин на који је вођена Колубарска битка ушао је у војне уџбенике.

Тројна инвазија

Највећи ратни проблеми тек су се на-двигали над Србијом и Црном Гором. У септембру 1915. у Срему и североисточној Босни прикупљала се аустроугарска 3. армија, у јужном Банату немачка 11.

теријалом, 4000 коња и мноштво друге ратне опреме и материјала.

Блистава победа српске војске на Колубари била је епилог њене вишемесечне борбе са технички надмоћнијим противником. По речима војводе Путника у овој борби непријатељ је *пошучен, расстројен, побијен и дефинитивно оштеран са српске територије*.

Вести о преокрету на Балканском фронту одјекнуле су широм света. Немачке новине су писале: *Србија је још једном васкрсла из гроба Косова поља. Из колубарског врела црпиће школом чишћења једног века торду храбрости за највеће бишке*. Живојин Мишић је уна-

рмија, у западној Бугарској бугарска 1. армија, а јужније од ње 2. армија. Свим овим трупама (по неким подацима 800.000 људи савремено опремљених), командовао је немачки генералфелдмаршал Аугуст фон Макензен. То је била непосредна припрема за концентричну офанзиву против Србије уз учешће елитних јединица три државе, а Макензен се показао у дотадашњем току рата као један од најспособнијих немачких команданата. Коначни договори о инвазији постигнути су још у пролеће 1915, а посебно приликом сусрета шефова генералштабова двеју царевина у Берлину 4. априла 1915.

Тада је генерал Конрад нацртао скицу концентричне офанзиве на Србију: из Босне и Срема аустроугарске снаге, из Баната у правцу Оршаве немачке снаге, а из Бугарске њене армије потпомогнуте турским јединицама. Немачки генерали оклевали су да предузму овај корак, поштујући свог малог противника.

Супротно томе, немачко политичко вођство сматрало је да треба што пре поразити Србију, јер би Русија, тешко туцена, са нестанком Србије изгубила повод за ратовање и склопила би сепаратни мир, који јој је с немачке стране, око-лишано, нуђен још од краја 1914. године.

Почетни ток операција

Удружене армије започеле су напад 6. октобра снажном артиљеријском ватром и мањим десантним акцијама, а 7. октобра извршиле су главну операцију форсирања Дунава и Саве. Главнина немачких снага извела је напад источно од Београда са основним правцем продора ка долини Велике Мораве. Сектор Београда представљао је најважнију тачку непријатељског удара, највероватније због морално-политичке и пропагандне важности освајања српске престонице.

На Београд је испале 30.000 граната, међу њима и оне калибра 420 мм. Мада је брзо постало јасно да генерал Живковић не може да одбрани главни град, који у стратегији Врховне команде није имао значајније место, такође је постало јасно да ће ова операција стајати нападаче изузетно много жртава. Српске снаге су се стално окупљале и покушавале јуришима да одбаце непријатеља.

Мајор Драгутин Гавриловић издао је тада легендарну заповест: „Тачно у три часа, непријатељ има да буде разбијен нашим силним јуришем, разнет нашим бомбама и бајонетима. Образ Београда има да буде светао! Војници, јунаци... Врховна команда избрисала је наш пук из свог бројног стања. Наш пук жртвован је за част Београда и отаџбине... Ви немате да се бринете за своје животе, јер они више не постоје... Зато напред у славу! Живео Београд!”

Непријатељска офанзива текла је изузетно споро. 1. армија држала је 10 дана немачке снаге готово на полазним положајима. Макензенев начелник штаба могао је да запише следеће: *Оштар жешток! Срби се шуку јуначки!* Такође је црногорска војска задржала продор 62. аустроугарске дивизије на санџачком фронту и низом противудара задала нападачу озбиљне губитке. Бугарска је са три дана закашњења у напад кренула 14. октобра, али је њена 1. армија прикована на полазним положајима. Како би скршили отпор, Немци довлаче појачања: Алпски корпус са француског бојишта и аустроугарску 10. брдску бригаду.

Повлачење војске и народа

Срби под сталним притиском непријатељских снага одступају корак по корак. Месец дана након почетка инвазије нападачи су могли да констатују да су напредовали, али и изгубили петину снага. За то време ситуација на македонском бојишту је постала критична. Брегалничка дивизија I позива није могла да заустави далеко надмоћнију бугарску 2. армију, па су Бугари 19. октобра избили на Вардар, 22. октобра заузели Скопље, а 26. октобра пошто су побуњени Албанци угрозили Србе с леђа лако заузели стратешки важну Качаничку клисуру. На овај начин одсечена је веза Срба са Егејским морем.

Припретила је велика опасност снабдевању. Ипак, постојала је нада у савезничке снаге у Солуну и доиста,

француске снаге су кренуле долином Вардара, али овај маневар остао је без војног значаја. Савезници су обећавали Србији корпус од 150.000 људи, али због неслагања у њиховим врховним командама до ове помоћи није дошло.

Десетине хиљада нејачи повлачили се заједно са војском. Руски посланик јављао је да Србија представља покретну масу избеглица. Оволики број избеглица закрчио је ионако слабе саобраћајнице, па је повлачење војске било изузетно отежано.

Српски званичници делили су судбину свога народа. На линији фронта били су команданти армија, па чак и остарели краљ Петар. Занимљиво је да је непријатељ потпуно погрешно разумео појаву српског краља на фронту. Дошавши половином новембра у Берлин, Иштван барон Буријан је рекао канцелару фон Бетман-Холвегу да је српски краљ примећен близу фронта и да лично сматра да

Повлачење преко Албаније

Влада и Врховна команда одлучиле су да се војска повуче на обалу Албаније и одатле евакуише и с тим у вези су обавестили савезнике да благовремено упуте храну и опрему. Пашић је телеграфисао српским посланицима на страни: *Након повлачења, ми ћемо за месец дана имати војску од 250.000 људи, добро опремљену, обучену и наоружану и која ће моћи, у друштву са савезницима, не само издржати непријатеља, већ га и уништити.* У наредби Врховне команде од 25. новембра 1915. стоји: *Насијао је шренушак када се стицајем прилика морамо повлачити кроз Црну Гору и Албанију... Кайишулација би била најгоре решење, јер се њоме губи држава... Једини сјас из ове ситуације је повлачење на јадранско приморје. Ту ће се наша војска реорганизовати... Ше ћемо ојети*

нуо и један број цивила, већина политичких првака и професора универзитета. Био је то још један знак патриотизма. Постојале су три линије повлачења. Дуж њих, остало је десетине хиљада мртвих од глади, изнемоглости и арнаутских куршума.

Мојковачка битка

С малаксавањем отпорне снаге српске армије непријатељском притиску је све више била изложена Црна Гора. Аустроугарска 3. армија отпочела је 5. јануара општи напад на црногорску војску. Иако у изузетно тешком положају Црна Гора је била своје најсјајније битке.

У сектору Мојковца, аустроугарске трупе су почеле напад 5. јануара, а 6. су прешле у напад свим снагама, па су до краја дана направиле већи продор у одбрамбеним положајима санџачке војске. Дивизијар сердар Јанко Вукотић доноси на Божић 7. јануара историјску одлуку: *Не повлачимо се, не чекамо непријатеља већ нападимо.* У зору 7. јануара напад је отпочео Ускочки батаљон и одмах за њим Колашинска бригада. У борби која је трајала од зоре до сумрака, санџачка војска не само што је одбацила непријатеља, већ га је тако потукла да му је одузела сваку офанзивну снагу. Тиме достигнута граница између Берана и Андријевице, у сектору Мојковца и на реци Тари, држали су све до 18. јануара када им је наређено да се предају.

На Ловћенском фронту ситуација је стајала другачије: вишеструко надмоћне (у људству 6:1) аустроугарске трупе, после крваве борбе, заузеле су Ловћен 11. јануара. У целини узев, црногорска војска се показала дорасла искушењима што се не може рећи и за органе власти. Одбијајући да нареди повлачење војске заједно са Србијанцима, краљ је напустио земљу 19. јануара, не оставивши никакве инструкције за даљи рад. Крња влада је одлучила да обустави отпор 20. јануара. Тог дана је генерал Конрад пророчки писао барону Буријану да треба рачунати, као с вероватним, да ће Црногорци повести герилску борбу.

Евакуација

Доласком на албанску обалу била је окончана тек прва етапа страдања, јер на обалама Албаније није било довољно

хране, ни санитетског материјала. Доста хране је стигло у Бриндизи, али италијанска морнарица је споро пребацивала те количине. Српски посланици извештавали су о тешком стању српске војске. На висини историјског тренутка био је и регент Александар. Иако озбиљно болестан, одбио је да се пребаци у Италију, већ је остао са својом војском и народом. Драматично регентово писмо, тачније очајнички апел руском цару Николају, имало је ефекта. Руски цар упутио је силама Антанте ултиматум са следећом садржином:

Уколико се српска војска одмах не избави из Албаније Русија раскида савез са Антантом и склапа сепаратни мир са Немачком. О значају овог ултиматума за Србе говори и жеља Николе Пашића, који је пред смрт 1926. завештао цео новчани износ са своје штедне књижице за подизање споменика Николају II управо због овог чина. Коначно су од стране савезника предузете конкретне мере. Првих 12.000 Срба евакуисано је у Бизерту. До 21. фебруара 43 савезничка брода су евакуисала преко 150.000 српских војника на Крф „острво спаса“, како су га Срби назвали. Погрешно је увржено мишљење да су француски бродови превезли српске војнике и цивиле. Могуће је да је то мишљење историјска урбана легенда због песме „Креће се лађа француска“. Истина је да је Италијанска краљевска морнарица својим бродовима пребацила Србе – а не Французи.

Српска војска на Крфу

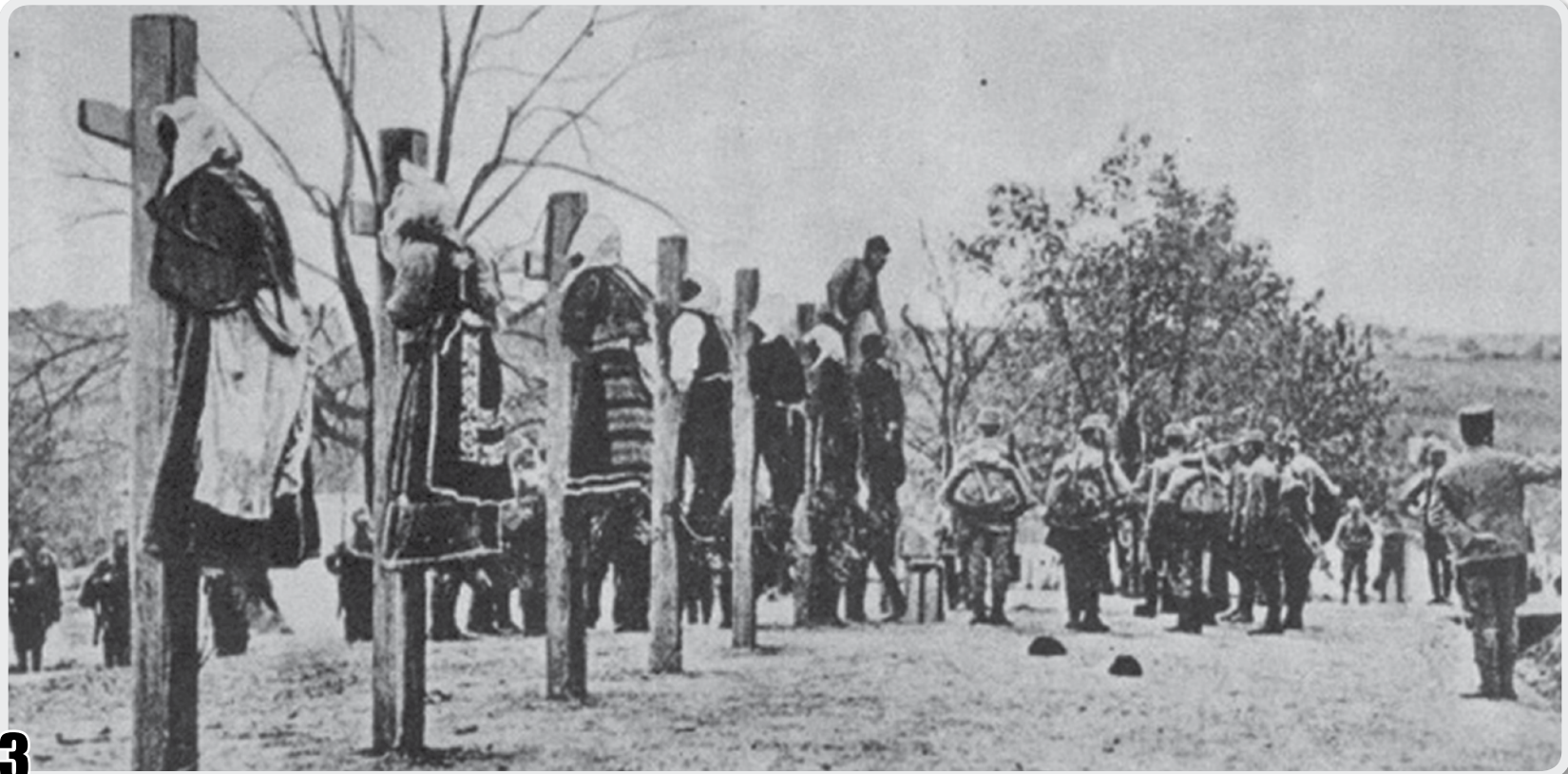
Маса избеглица налазила се на крају физичких и психичких снага. Искрцавање на Крф описао је француски очевидца: *Сви умишљено беху пошитоно исцрпљени, ситраховито мршави. Јадни Срби. Излазили су из чамаца придржавани од морнара и шесера, пењући се тешко уз брдо, подупирајући се пушкама и најзад се сурвали пошитоно исцрпљени, тошово бесвесни.* Измучене српске војнике свакодневно је косила смрт. У почетку је било просечно 120 смртних случајева дневно. Болесници су ради изолације и лечења били скупљени на острву Виду, али на њему се одиграла таква агонија да је међу Србима острво постало познато под именом „острво смрти“. Ипак несрећа није могла бити бескрајна: метеоролошке прилике су се поправиле,

је то знак да краљ хоће да се преда. Аристократи Двојне монархије једноставно нису могли да схвате да се с оне стране фронта у истом рову боре и сељак и краљ. Сви су очекивали да се појаве српски парламентарци и да траже мир, па чак и силе Антанте, али на седници владе у Крушевцу од 29. октобра 1915. закључено је да се има истрајати до краја у досадашњој политици. Српска војска и народ, слили су се на Космет.

представљајући једну чињеницу с којом ће савезници морају рачунајући. Држава није изгубила своје биће, она и даље постоји, иако на шућем земљишту, докле год је шу владала, влада и војска ма колика њена јачина била.

Извлачење кроз Албанију остало је у српској традицији запамћено као Голгота Србије. Влада је стигла у Скадар 28. новембра, а Врховна команда 6. децембра. Са војском је преко Албаније кре-

стижало је све више хране и опреме и Срби су се све више опорављали.

На Крфу је српска војска била реорганизована, али тако да је у суштини задржала раније устројство. По указу од 27. фебруара 1916. главнину српске војске чиниле су: 1. армија под командом пуковника Милоша Васића, састављена од Моравске и Вардарске дивизије; 2. армија под командом војводе Степе Степановића састављена од Шумадијске и Тимочке дивизије и 3. армија под командом генерала Јуришића-Штурма коју су чиниле Дунавска и Дринска дивизија. Самостална је била Коњичка дивизија под командом генерала Ђорђа Ђорђевића. Савезнички генерал Жофр је повлачење српске војске окарактерисао као „Нешто најстрашније што је историја до тад забележила“.

У моментима када није било борби, за војску су организоване позоришне представе. У то време су се певале и настале војничке песме – неке од њих су „Креће се лађа француска“, „Тамо далеко“, „Ја сам ја, Јеремија“ и друге.

Пребацивање на Солунски фронт

Пребацивање мањих јединица почело је већ у марту 1916, док је највећи део почео да се пребацује средином априла. Транспорт је изведен у француској организацији и претежно њеним бродовима. Транспорт је текао савршено и није потопљен ниједан брод. У логорима на Халкидикију које су претходно припремили Французи, почетком јуна било је концентрисано до 127.000 људи, да би их у јуну, јулу било 152.000. У том периоду заузели су положаје између Кожуфа до Лерина.

Борбе 1916. године

Пошто су савезници приволели Румунију да нападне Аустроугарску, припремана је офанзива на Солунском фронту. Централне силе прозеле су савезничке намере и одлучиле се за напад. Бугари су 17. августа 1916. кренули у офанзиву и потисли су 3. српску армију. Савезнички контранапад отпочео је 14. септембра. Српска армија разбила је Бугаре у бици код Горничева и натерала непријатеља на одступање. Дринска дивизија водила је крваве борбе око Кајмакчалана који је запосела 30. октобра, чиме је српска војска закорачила на територију своје државе. У луку Црне реке 1. армија остварила је значајну победу, па су се Бугари повукли 40 километара што је за последицу имало ослобођење Битоља. У овим борбама Срби су имали 28.000 војника избачених из строја, а Бугари и Немци 75.000. Након ових борби фронт се ста-

билизовао, а затишје је потрајало све до 1918. године.

1917. година

Солунски фронт се стабилизовао крајем 1916, а током 1917. године савезници нису покушавали да изврше пробој. У Србији је ситуација била доста тешка услед односа окупационих трупа и локалног становништва, а поготово је неповољан положај становништва био на територијама под бугарском окупацијом.

Крајем фебруара 1917. године избио је Топлички устанак као одговор локалног становништва на „бугаризацију“, а вође устанка су биле војводе Коста Миловановић Пећанац и Коста Војновић. После почетних успеха, окупационе власти су се организовале и сломиле отпор устаника, уз одмазду над локалним становништвом.

Пробој Солунског фронта и ослобођење

Године 1918, након почетних успеха савезника на Западном фронту, 15. септембра око 4 сата ујутру савезници су са српском војском отпочели пробој. У

бици на Добром Пољу за само један дан и 700 погинулих, успели су да пробију бугарску одбрану и наставили су да ослобађају територију Македоније. Бугарска је 29. септембра у 23.00 часа потписала конвенцију примирја.

Јединице Дунавске дивизије ушле су у Врање 5. октобра, у Владичин Хан 5. октобра, 6. октобра у Грделицу, 7. октобра у Лесковац, 8. октобра у Брестовац и Житни Поток. Немачке трупе из Румуније стигле су да поставе одбрану код Ниша, али су током 10. и 11. октобра успеле да пробију немачку одбрану и уђу 12. октобра у Ниш. Трупе Петра Бојовића напредовале су брзо и ослободиле Београд, а онда су српске трупе прешле Саву, Дунав и Дрину и почеле ослобађање до тада територија Аустроугарске.

Цар Вилхелм је огорчен на њих у телеграму бугарском цару рекао: „62.000 српских војника одлучило је рат, СРАМОТА!“ У Загребу је проглашено Народно уједињење, а и Црна Гора је исто урадила: прогласила је уједињење са Србијом, што је довело до Божићне побуне, али ипак Црна Гора се ујединила.

Ратна штета

Према попису предузећа из 1916, на аустроугарском окупационом подручју онеспособљено је 58% индустријских предузећа, а слична ситуација је била на бугарском окупационом подручју, где су руднике експлоатисали Немци. Остала предузећа су страдала током повлачења окупатора.

Затим, за време Првог светског рата у Србији су оштећени рудници метала са 50%, а рудници угља са 100%. Порушено је 12.000 тона мостовних конструкција, железничке линије Београд – Ниш – Цариброд, Ниш – Скопље – Ђевђелија и Скопље – Митровица. Однето је 24.600 тона бабра, 2970 тона олова, 150.000 тона пирита, 500.000 тона лигнита, 220.000 тона каменог и мрког угља, 750.000 тона терцијарног мрког угља, 1610 тона злата и 3100 тона сребра. Непријатељ је приликом повлачења многе руднике и индустријске објекте потопио, порушио и запалио. За време рата, конфискацијом и одвођењем у непријатељске земље,

сточни фонд је уништен за 70%, пољопривредна производња смањена за 70%, а пољопривредни инвентар (објекти, справе, машине, возила) оштећен је за 44% од своје вредности. Број радника у Србији је тек 1923. године достигао број из 1910. године.

Србија је, према подацима Конференције мира у Паризу 1919, изгубила 1.247.435 људи, односно 28% од целокупног броја становника које је имала по попису из 1914. године. Од овог броја, погинуло је или умрло од рана и епидемије 402.435 војника. Приликом преласка преко Албаније умрло је 77.455 војника, у борбама на Солунском фронту 1916–1918. године 36.477, побијено или умрло у заробљеништву 81.214, а 34.781 војника умрло је од рана или болести на територији Србије 1915. године. Што се тиче цивилног становништва, губици су износили 845.000. Од 200.000 грађана који су пошли за војском преко Албаније, погинуло је или умрло преко 140.000 људи. Епидемија пегавог тифуса 1914–1915. однела је 360.000 људи.

Према процени делегације Краљевине СХС на Мировној конференцији у Версају, односно на преговорима у летовалишту Спа, ратна штета Србије износила је од 7 до 10 милијарди златних франака (по ценама из 1914), а то је била половина њене тадашње укупне националне имовине. У исто време, Србија је у рату изгубила више од 28% становника, односно 62% мушког радног становништва (53% погинуло и 9% трајних инвалида) између 18 и 55 година. Од тих губитака, $\frac{3}{4}$ отпада на ужу Србију и Косово и Метохију.

Пљачкање и малтретирање Срба вршено је на свим територијама на којима су били насељени. Само у Банату и Бачкој опљачкано је око 6000 српских породица које су због терора биле принуђене да избегну. Аустројанци и Немци у Србији реквирирали су нађене залихе бакра, месинга, никла, цинка, вуне, коже, затим жита, брашна, вина, ракије, соли, стоке, петролеја, итд. Окупациона власт је водила драконске репресивне мере и вршила депортације и узимање талаца. Тако се на пример, у мају 1917. у логорима Аустроугарске налазило око 40.000 људи. ■

